

ВІСНИК №16 ОСІНЬ 2001
ЕКОЛОГІЧНОЇ
АДВОКАТУРИ

У НОМЕРІ:

ПО СЛІДАХ ОРХУСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

С. Кравченко	Двері в демократію відкрились! _____	5
	Підготовка до Міністерської конференції у Києві _____	9

Я. Остапик	Щодо питання доступу до екологічної інформації _____	10
	Акція _____	13

І. Тустановська	Правова регламентація поводження з генетично-модифікованими організмами в деяких міжнародних документах _____	15
------------------------	---	----

Б. Васильківський	Громадськість Києва бере участь в прийнятті екологічно-значимих рішень _____	19
--------------------------	--	----

РІО+10

С. Кравченко	Підготовка до Всесвітнього Самміту «Ріо+10» _____	21
---------------------	---	----

ПРАВА ЛЮДИНИ

А. Андрусевич	Діяльність радника з питань контролю за дотриманням статутних вимог (омбудсмена) Міжнародної фінансової корпорації та Багатостороннього агентства з гарантування інвестицій _____	22
----------------------	---	----

ГУТА: з досвіду зарубіжних колег

Д. Бонайн	Справа про непарного шовкопряда _____	24
------------------	---------------------------------------	----

СПРАВИ: еколого-правова практика

З. Скоропадєнко	Зона нашого лиха _____	26
------------------------	------------------------	----

Я. Остапик	Вільшина: коментар юриста _____	30
-------------------	---------------------------------	----

КОНСУЛЬТАЦІЇ: відповідаємо на запитання

О. Білобран	Спалювання листя _____	31
--------------------	------------------------	----

І. Топилко	Правове регулювання знесення зелених насаджень _____	32
-------------------	--	----

Я. Остапик	Реєстрація благодійних організацій _____	33
-------------------	--	----

Єсо-ШЕВ

З. Козак, А. Андрусевич	Реалізація проекту West NIS: огляд веб-сторінок учасників _____	42
--------------------------------	---	----

ЗАКОНОДАВСТВО

	Кримінальний кодекс України. Розділ VIII. Злочини проти довкілля _____	45
--	--	----

ПУБЛІКАЦІЇ

	З нашої бібліотеки _____	49
	In this issue (in English) _____	50

© ВІСНИК ЕКОЛОГІЧНОЇ АДВОКАТУРИ № 16, Осінь – 2001

Наш колектив:

С. Кравченко, д. ю. н., професор, академік УЕАН	О. Єднак З. Скоропадєнко
І. Тустановська, к. ю. н.	І. Хмільяр
Д. Скрильніков	Н. Балушка
З. Козак, к. ю. н.	О. Білобран
Я. Остапик	С. Ванькович
І. Василяк	І. Топилко

Редакція: **Н. Балушка, О. Білобран,
С. Ванькович**

Фото на обкладинці **Василя Пилип'юка**

Видавництво "НОРМА",
м. Львів, тел.: (0322) 40-30-72

Друк ТЗОВ "ЮМІ",
м. Львів, вул. Левицького, 63

Вісник видано БФ "Екоправо-Львів" за підтримки
Посольства Королівства Нідерландів.
Програма соціальної трансформації суспільства "MATRA".

При передруці матеріалів посилання на джерело
обов'язкове.

Редакція залишає за собою право публікувати авторські
матеріали мовою оригіналу. Викладені авторами мірку-
вання можуть не співпадати з точкою зору редакції.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ:

Благодійний Фонд "Екоправо-Львів"

79000, м. Львів, вул. Крушельницької 2
тел./факс: (0322) 971446,
тел.: (0322) 722746,

e-mail: epac@icmp.lviv.ua
<http://www.ecopravo.lviv.ua>

ШАНОВНІ ДРУЗИ!

Осінь цього року, без сумніву, є пам'ятною для всіх, хто займається питаннями охорони довкілля, адже "двері в демократію відкрились"! 30 жовтня вступила в силу Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в прийнятті рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). Вітаємо Вас! Це важлива подія для всіх нас. Про урочистість з цієї нагоди, організовану Секретаріатом Європейської Економічної Комісії ООН, розповідає С. Кравченко у постійній рубриці "По слідах Орхуської конференції". У зв'язку з цією подією пропонуємо взяти участь у Акції, метою якої є перевірка реалізації права на екологічну інформацію.

У цій же рубриці висвітлюється питання щодо поводження з генетично-модифікованими організмами, підготований І. Тустановською. У статті міститься аналіз міжнародного законодавства у цій сфері.

У вересні 2002 р. в Йоханнесбурзі (Південна Африка) відбудеться Всесвітній Самміт із сталого розвитку, який підведе підсумки вжитих державами заходів на виконання рішень, прийнятих на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро в 1992 р. У цьому номері Вісника ми розпочинаємо нову рубрику "Ріо+10", в якій розповідатимемо про події, діяльність держав та окремих осіб при підготовці та проведенні Самміту. Ми пропонуємо статтю С. Кравченко про ряд зустрічей, які відбулися в рамках цього процесу.

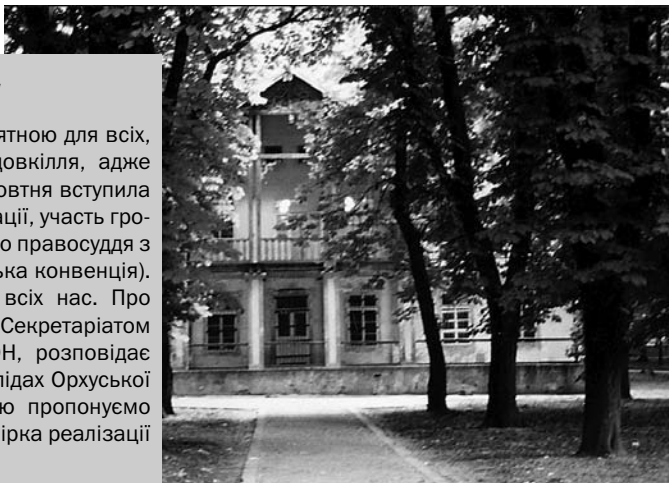
Мало кому відомо, мабуть, про ситуацію, яка склалася на хуторі Вільшина, що на Львівщині. Внаслідок діяльності Центральної збагачувальної фабрики мешканці проживають в жахливих умовах, надіючись на захист своїх прав. З. Скоропаденко, відвідавши місцевість, підготувала цікавий матеріал, а Я. Остапик подає правові рекомендації щодо вирішення цієї ситуації.

Своїм досвідом з еколого-правової практики ділиться професор Орегонського університету (США) Джон Бонайн, в рубриці "Гута", а рубрика "Консультації" продовжує започатковані теми про реєстрацію громадських організацій та поводження з зеленими насадженнями. Цього разу це правове регулювання реєстрації благодійних організацій та знесення зелених насаджень, а також консультація щодо актуальної восени проблеми спалювання листя.

1 вересня 2001 року вступив в силу новий Кримінальний кодекс України. Сподіваємось, Вам буде цікаво ознайомитись з положеннями кодексу, які передбачають відповідальність за злочини проти довкілля (Розділ VIII чинного Кримінального кодексу).

Шановні читачі, ми отримали від Вас багато листів. Щиро вдячні за теплі слова та підтримку. Ми намагатимось врахувати висловлені пропозиції та побажання.

Редакція

ПРО "ЕКОПРАВО-ЛЬВІВ"

Благодійний Фонд "Екоправо-Львів" — неурядова міжнародна організація, заснована 1994 року з метою надання допомоги у захисті екологічних прав фізичним та юридичним особам, сприяння розвитку природоохоронної справи, екологічної освіти, науки та культури.

Наша діяльність:

- надання юридичних консультацій громадянам та юридичним особам у галузі охорони довкілля, захисту екологічних прав;
- представлення інтересів фізичних та юридичних осіб в судах, інших державних установах у справах, пов'язаних з порушенням екологічного законодавства;
- організація конференцій, семінарів, зустрічей з питань правової охорони навколишнього середовища;
- участь у правотворчій діяльності на локальному, національному та міжнародному рівнях з питань прав людини і довкілля;
- виховання нового покоління юристів-екологів шляхом проведення еколого-правової практики для студентів різних навчальних закладів;
- збір та розповсюдження еколого-правової і екологічної інформації.

Усі послуги Фонду — безкоштовні.

ПО СЛІДАХ ОРХУСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Вступ в силу Орхуської конвенції є дуже важливою подією для всіх, але лише декілька представників від громадських екологічних організацій мали можливість брати участь в офіційній церемонії в Палаці Націй в Женеві. Пропонуємо Вашій увазі звіт Світлани Кравченко.

ДОРОГІ ДРУЗИ! ДВЕРІ В ДЕМОКРАТІЮ ВІДКРИЛИСЬ!

Діти, урядові службовці та представники екологічних організацій об'єднали зусилля, щоб відкрити, принаймні символічно, двоє великих дверей в Палаці Націй, на яких висіли погрозливі знаки: "Таємниця", "В доступі відмовлено", "НУО, йдіть геть. Ми намагаємось працювати".

Символічне відкриття дверей надало цій історичній події особливого відтінку. Генеральний Секретар ООН Кофі Аннан підкреслив важливість цієї події в своєму зверненні, сказавши, що "вступ в силу Орхуської конвенції є найбільш амбіційним і сміливим задумом в екологічній демократії" і відзначив її як "гігантський крок на шляху розвитку міжнародного права".

Екологічна демократія.

У Женеві (Швейцарія) 30 жовтня 2001 року зібрались урядовці та неурядові організації, щоб відсвяткувати вступ в силу Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища. Конвенція вступила в силу в цей день, три місяці після отримання 16 ратифікацій в липні.

Для святкування цієї важливої події в міжнародному праві Секретаріат Європейської Економічної Комісії ООН (ЄЕК ООН) організував зустріч в Палаці Націй у Женеві. Зустріч відкрив Кай Барлунд, голова Відділу ЄЕК ООН з питань довкілля та населених пунктів, який передав вітання від Генерального Секретаря ООН Кофі Аннана. Кофі Аннан сказав: "Вступ в силу Орхуської Конвенції є найбільш амбіційною подією в сфері екологічної демократії, здійсненою під егідою ООН. Її прий-

няття є вагомим кроком у розвитку міжнародного права в сфері участі громадськості та захисту екологічних прав громадян. Її вступ в силу сьогодні, лише три роки після підписання, є ще одним доказом твердого наміру дотримуватись принципів, проголошених державами-учасницями Конвенції, зокрема державами Східної Європи та Центральної Азії. Їх роль у цьому процесі яскраво демонструє, що екологічні права громадян не є привілеєм багатих націй".

На такі слова Генерального Секретаря Аннана частково надихнув той факт, що на сьогоднішній день більшість ратифікацій надійшло з країн Східної Європи та Нових незалежних держав. Початково Конвенція в значній мірі розроблялась як внесок в демократизацію колишніх соціалістичних країн, які прийняли це завдання з ентузіазмом, принаймні на офіційному рівні правових інструментів.

Орхуська конвенція є першим документом, що зобов'язує держави надавати доступ до екологічної інформації, участь громадськості та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Він підкреслює глобальне значення цього досягнення, і зазначив, що ЮНЕП та Європейська Економічна Комісія ООН об'єднали зусилля та зміцнили співробітництво з метою реалізації Конвенції через навчальні курси у Центральній та Східній Європі, підготованих для широкого кола слухачів.

Від Міністерства екології та природних ресурсів України виступила Радник Міністра Анна Голубовська-Онсімова, яка сказала: "Орхуська конвенція

Права людини і навколишнє середовище

Деякі доповідачі на церемонії в Женеві особливо відзначали зв'язок між правами людини і захистом навколишнього середовища, а також світове значення Конвенції. Верховний Комісар ООН з прав людини Мері Робінсон передала свої вітання з цієї нагоди, зазначивши, що "Конвенція є визначним досягненням не лише в сфері охорони навколишнього середовища, але також і в сфері розвитку та захисту прав людини, які складають основу Конвенції. Сама по собі Орхуська конвенція є ключовим пунктом в інтеграції прав людини та екологічних питань..."

Світове значення

Доктор Робінсон також зазначила, що Конвенцію слід розглядати і в світовому контексті: "Цінність Конвенції полягає не тільки в тому, що вона гарантує захист народам та довкіллю Європи, але й у тому, що вона є моделлю таких дій в інших країнах та регіонах світу." Цієї теми також торкнувся Базо Квачевич, Міністр охорони навколишнього середовища і природного планування Хорватії, де проходила друга зустріч держав-учасниць Конвенції. Він сказав, що вступ в силу Орхуської конвенції є історичною подією, безпрецедентним прикладом захисту довкілля на міжнародному рівні... "Ми всі згодні з тим, що Орхуська конвенція змінить екологічний світ".

Розвиток міжнародного права

Вплив Орхуської конвенції на міжнародне право відзначило багато учасників. Доктор Клаус Топфер, Виконавчий Директор Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) сказав, що

є унікальною в багатьох відношеннях. Вона є першим прикладом у міжнародному праві, що встановлює зобов'язання не лише між урядами, але також між урядами та громадськістю. Конвенція є визначним інструментом, який гарантує захист екологічних прав громадян."

Роль НУО

Голубовська-Онсімова також підкреслила безпрецедентну участь коаліції неурядових організацій в процесі переговорів з самого їх початку. Вона зазначила, що Конвенція "формує нову культуру діалогу, залучаючи уряди, громадськість, окремих громадян, для побудови екологічної основи сталого розвитку". Цю тему продовжив Джон Гонтелез, Генеральний Секретар Європейського екологічного бюро, об'єднання європейських НУО, він сказав, що для спільноти НУО "дорога до Орхусу" розпочалась на пароплаві. На першу пан-європейську конференцію незалежних екологічних організацій у березні 1990 року, яка відбулась кілька місяців після падіння тоталітарних режимів у Центральній та Східній Європі, зібрались лідери для прогулянки пароплавом між Віднем і Будапештом. Під час цієї подорожі НУО вирішили звернутись до учасників Конференції міністрів країн-членів ЄЕК ООН, запланованої у Бергені (Норвегія) в червні того ж року з метою підготовки до Самміту Землі в Ріо-де-Жанейро, розробити Хартію екологічних прав. Містер Гонтелез підкреслив, що НУО продовжували відігравати свою роль і що наступна робота ЄЕК ООН над Софійськими керівними принципами, а згодом над Орхуською конвенцією характеризувалась відкритістю та визнанням ролі екологічних громадських організацій в процесі

підготовки, а також переговорів та ратифікації. На переговорах коаліція НУО відправляла 4 "народних дипломати" на кожну сесію, де їм виділялось місце за столом переговорів. Часто урядові делегації звертались до делегації НУО за їх думкою, а НУО пропонували, як вирішити ті чи інші питання. По суті, НУО продовжують працювати в усіх робочих групах і комісіях по Орхуській конвенції. На святкуванні в Женеві Магда Тод Надж із Регіонального екологічного центру, одна з піонерів підтримки участі громадськості, сказала, що той факт, що Конвенція так швидко вступила в силу, демонструє історичне значення її змісту, відзначивши і новизну її принципів. Пані Тод Надж сказала, що урядами та НУО багатьох держав її регіону Орхуській конвенції надається високий пріоритет. Вона наголосила на важливості роботи, проведеної усіма робочими та експертними групами Конвенції (з Реєстру викидів і переносу забруднювачів РВПЗ, генетично модифікованих організмів, механізмах дотримання та з доступу до правосуддя).

Відкриття дверей

Після того, як доповіді було завершено, Секретар Орхуської конвенції Джеремі Вейтс звернув увагу на двос великих дверей — "Двері в демократію", які були встановлені посередині зали. Двері були завішані табличками, які говорили, що громадяни заважають уряду, що вони не відіграють жодної ролі в уряді і що вони повинні піти геть.

Секретар Вейтс запропонував щось з цим зробити. Оскільки Конвенція покликана захищати та покращувати навколишнє середовище та благо нинішнього та прийдешніх поколінь, то він запропонував, щоб діти, які були в залі, відкрили двері. Дві дівчинки підійшли, виконали невеличкий танок та спробували відкрити двері. Але не змогли. Джерелі Вейтс запросив їм на допомогу двох хлопчиків, але й ті не впорались із завданням. Тоді він запросив державних службовців на допомогу. Декілька Міністрів та службовців з Італії, Хорватії та України теж доклали зусиль, але навіть урядовці не змогли відкрити двері до демократії.

Джеремі виглядав розгублено. Він запитав: "Що ж робити?" Як відкрити двері демократії для громадян?

Тоді він запропонував покликати НУО на допомо-

гу, зважаючи на їх значну роль у підготовці, ратифікації та імплементації Орхуської Конвенції. Декілька представників НУО, які брали участь у цьому процесі, вийшли вперед. Джон Гонтелез, Фе Санчіс Морено та Світлана Кравченко доклали своїх зусиль. Всі разом штовхнули двері і спільними силами відкрили Двері в демократію!

Інколи символізм може відігравати в праві таку ж важливу роль, як і слово самого закону. Дух прогресивних змін в міжнародному праві може допомогти при його інтерпретації та застосуванні. Якщо б ми дивились лише на слова дрібних правових вимог в Орхуській конвенції, ми могли б загубитись в цих формальностях, що інколи й трапляється з нами, юристами. Але якщо ми думатимемо про глобальніші ідеї, ми не загубимо свою стежку на шляху до екологічної демократії. І якщо ми усвідомимо, що без участі громадськості демократія і влада опиняться в небезпеці, ми працюватимемо, щоб цьому запобігти. Ми можемо відкрити справжні, фізичні двері на церемонії святкування, але ми також повинні думати про нашу щоденну роботу як про процес відкривання цих дверей, та утримання їх відкритими. Тоді символізм стане реальністю.

Докладнішу інформацію про цю подію та фоторепортаж з неї Ви можете отримати на веб-сайті <WWW.UNECE.ORG/ENV/PP/IN.FORCE.HTM>

Світлана Кравченко,

Президент БФ "Екоправо-Львів", менеджер проекту участі громадськості Пан-Європейського ЕКО Форуму

**30 ЖОВТНЯ
2001 РОКУ**

ОРХУСЬКА КОНВЕНЦІЯ ВСТУПИЛА В СИЛУ

Aarhus Convention in force 30 October 2001
STATUS OF RATIFICATIONS

**UNECE Convention on Access to Information, Public Participation
in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters**
DONE AT AARHUS (DENMARK), ON 25 JUNE 1998
(As of 30 October 2001)

Вісник Екологічної Адвокатури

COUNTRY	SIGNATURE	RATIFICATION, ACCEPTANCE (A), APPROVAL (AA), ACCESSION (a)	COUNTRY	SIGNATURE	RATIFICATION, ACCEPTANCE (A), APPROVAL (AA), ACCESSION (a)
Albania	25.06.1998	27.06.2001	Malta	18.12.1998	
Andorra			Monaco	25.06.1998	
Armenia	25.06.1998	01.08.2001	Netherlands	25.06.1998	
Austria	25.06.1998		Norway	25.06.1998	
Azerbaijan		23.03.2000 a	Poland	25.06.1998	
Belarus	16.12.1998	09.03.2000 AA	Portugal	25.06.1998	
Belgium	25.06.1998		Republic of Moldova	25.06.1998	09.08.1999
Bosnia and Herzegovina			Romania	25.06.1998	11.07.2000
Bulgaria	25.06.1998		Russian Federation		
Canada			San Marino		
Croatia	25.06.1998		Slovak Republic		
Cyprus	25.06.1998		Slovenia	25.06.1998	
Czech Republic	25.06.1998		Spain	25.06.1998	
Denmark ¹	25.06.1998	29.09.2000 AA	Sweden	25.06.1998	
Estonia	25.06.1998	02.08.2001	Switzerland	25.06.1998	
Finland	25.06.1998		Tajikistan		17.07.2001 a
France	25.06.1998		The former Yugoslav Republic of Macedonia		22.07.1999 a
Georgia	25.06.1998	11.04.2000	Turkey		
Germany	21.12.1998		Turkmenistan		25.06.1999 a
Greece	25.06.1998		Ukraine	25.06.1998	18.11.1999
Hungary	18.12.1998	03.07.2001	United Kingdom	25.06.1998	
Iceland	25.06.1998		United States		
Ireland	25.06.1998		Uzbekistan		
Israel			Yugoslavia		
Italy	25.06.1998	13.06.2001	****		
Kazakhstan	25.06.1998	11.01.2001	European Community	25.06.1998	
Kyrgyzstan	25.06.1998	01.05.2001 a	TOTAL	40+1	17
Latvia	25.06.1998				
Liechtenstein					
Lithuania	25.06.1998				
Luxembourg	25.06.1998				

¹ Excluding the Faroe Islands and Greenland.

United Nations Economic Commission for Europe

(У таблицях зліва на право: країна; дата підписання; дата ратифікації, прийняття [A], затвердження [AA], приєднання [a])

Світлана Кравченко,

Президент БФ “Екоправо-Львів”,
менеджер проекту участі громадськості
Пан-Європейського ЕКО Форуму

ПІДГОТОВКА ДО МІНІСТЕРСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ У КИЄВІ

Місцем наступної Міністерської конференції “Довкілля для Європи”, як відомо, обрано Київ. Вона відбудеться у 2003 році. Підготовка до конференції розпочинається вже зараз.

На другій сесії Підготовчої робочої групи вищих посадових осіб в Женеві 28 вересня 2001 року обговорювалися концептуальні питання Київської конференції та діяльність, запланована в зв'язку з цією конференцією. На своїй першій сесії у вересні 2000 року робоча група провела широке обговорення питань, які могли б увійти у порядок денний Київської конференції міністрів. Порядок денний залишився відкритим, але було досягнуто згоди щодо основної теми конференції. Нею могла б стати інтеграція екологічних міркувань у галузеву політику, яка є ключовим стратегічним інструментом сприяння сталому розвитку у відповідності із Порядком денним на XXI сторіччя.

В Рекомендаціях Екологічної Програми для Європи, затвердженій на Міністерській конференції в Софії у 1995 році, передбачено “забезпечити врахування екологічних міркувань при прийнятті рішень, в тому числі враховувати екологічні витрати та вигоди і оцінку існуючих ризиків, а також застосовувати заходи перестороги у всіх ключових секторах і прийняти подальші кроки по розвитку партнерства з іншими міністерствами, парламентами, діловими та промисловими колами, неурядовими організаціями та іншими важливими групами”.

На конференції в Орхусі у 1998 році країни знов підтвердили важливість інтеграції екологічних міркувань у галузеву політику. Інтеграція не є легкою справою в силу деяких причин, зокрема:

- екологічні пріоритети недостатньо усвідомлені тими, хто приймає рішення;
- вони не завжди співставляються з екологічними втратами;
- секторальні відомства зосереджені лише на виконанні своїх основних функцій;
- працівникам секторальних відомств, зокрема екологічних, бракує кваліфікації.

Порядок денний Київської конференції буде, ймовірно, включати наступні питання інтеграції:

- стратегічну екологічну оцінку;
- інтегроване планування землекористування;

- покращення виконання міжнародних зобов'язань;
- посилення відповідальності та участі промислових підприємств;
- поінформованість та участь громадськості.

По всіх цих питаннях готуються обов'язкові документи, програмні рекомендації або доповіді. По стратегічній екологічній оцінці, тобто оцінці впливу на навколишнє середовище планів, програм, політики і законодавства, готується Протокол до Конвенції Еспо про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті. Цей інструмент був успішно застосований у ряді країн і може стати важливим для інших країн, особливо країн перехідного періоду, які переживають процес приватизації та децентралізації.

ЕКО Форум висловив пропозицію про організацію “круглого столу” між міністрами та екологічними НУО.

Екологічні міркування повинні враховуватись при плануванні землекористування у сільському господарстві, містобудуванні та регіональному розвитку. Інтегроване планування землекористування буде сприяти збереженню біологічного та ландшафтного різноманіття, сталому розвитку гірських районів, впровадженню екологічно доцільних методів ведення сільськогосподарства і містобудування.

Передбачається, що карпатські та кавказькі держави розроблять документи по сталому розвитку гірських районів до Київської конференції.

З метою покладення екологічних обов'язків на сектор економіки було розроблено ряд міжнародних угод. Проте, стан виконання (чи невиконання) міжнародних угод є проблемним, особливо для нових незалежних держав (ННД). Спеціальна робоча група на чолі з Королівством Нідерланди розробляє керівні принципи дотримання і виконання міжнародних угод.

З метою посилення обов'язків та відповідальності промислових підприємств за стан довкілля розробляється Протокол про цивільну відповідальність за транскордонну шкоду до Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій та до Конвенції по охороні і використанню транскордонних водотоків і міжнародних озер.

До Київської конференції готується Протокол про реєстри викидів і переносу забруднювачів, який встановлює обов'язки підприємств і компаній звітуватись перед громадськістю про викиди забруднюючих речовин у навколишнє середовище.

Пріоритетне значення має впровадження принципів Орхуської конвенції щодо участі громадськості у прийнятті рішень. На Київській конференції буде представлено доповідь про хід її реалізації.

Очікується, що будуть розроблені керівні принципи участі громадськості у прийнятті рішень на міжнародному рівні. Початок цього процесу був закладений на спільному засіданні Бюро з регіональних екологічних конвенцій і

Комітету екологічної політики ЄЕК ООН, присвяченому питанням участі громадськості, що відбулося у червні 2001 року.

Країни Європи визнають необхідним вдосконалення системи освіти з метою вивчення та усвідомлення зв'язку між соціальними, екологічними та економічними питаннями, інтеграції екологічних вимог у процес прийняття рішень. Україною запропоновано розробити Хартію природоохоронної освіти.

Ця ідея підтримана НУО.

Європейським агентством по охороні навколишнього середовища та спеціальною робочою групою з моніторингу довкілля буде підготовано і представлено на Київській конференції доповідь про стан навколишнього середовища.

30 жовтня 2001 року вступила в силу Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Поряд з цим, національне інформаційне законодавство досить повно регламентує право громадян та юридичних осіб на екологічну інформацію.

Ярина Остапик,
юрист БФ „Екоправо-Львів”

ЩОДО ПИТАННЯ ДОСТУПУ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Право на екологічну інформацію

Відповідно до ст. 50 Конституції України, кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” у статті 9 визначає, що кожний громадянин України має право на одержання у встановленому порядку повної та достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища та його вплив на здоров'я населення.

Таким правом, відповідно до статті 21 цього Закону наділені також і громадські об'єднання у галузі охорони навколишнього природного середовища, які мають право одержувати у вста-

новленому порядку інформацію про стан навколишнього природного середовища, джерела його забруднення, програми і заходи щодо охорони навколишнього природного середовища.

Відповідно до ст. 4 Закону України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” громадяни мають право на достовірну і своєчасну інформацію про стан свого здоров'я, здоров'я населення, а також про наявні та можливі фактори ризику для здоров'я та їх ступінь.

Існує ряд інших нормативних актів в галузі екології, норми яких передбачають право на отримання екологічної інформації (Водний кодекс України, Закон України “Про відходи”, Закон України “Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру”, Закон України “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” та ін.)

Право на екологічну інформацію забезпечується також положеннями нормативних актів, які в загальному регулюють право на інформацію. Так, ст. 9 Закону України "Про інформацію" передбачає, що всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій. Громадяни мають право звернутися до державних органів і вимагати надання будь-якого офіційного документу, незалежно від того, стосується цей документ його особисто чи ні, крім випадків обмеження доступу до інформації.

Запитувачі мають право робити виписки з наданих їм для ознайомлення офіційних документів, фотографувати їх, записувати текст на магнітну плівку тощо.

Більше того, Закон України "Про звернення громадян" (стаття 1) надає громадянам України право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення. Вказані положення є гарантіями реалізації також і права на екологічну інформацію.

Відповідно до чинного законодавства екологічна інформація є відкритою, тому обмеження права на одержання екологічної інформації забороняється.

Форма запиту та порядок його подачі

Щоб реалізувати своє право на екологічну інформацію, закон зобов'язує звернутись зацікавлену особу у певній формі, зокрема:

Звернення з вимогою надати інформацію може бути усним (викладеним громадянином і записаним посадовою особою на особистому прийомі) чи письмовим, тобто надісланим поштою або переданим громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до чинного законодавства. Для ознайомлення з офіційними документами необхідно

звернутися у письмовій формі.

У зверненні має бути зазначено прізвище, ім'я, по-батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, прохання чи вимоги.

Звернення може бути подано як окремою особою (індивідуальне), так і групою осіб (колективне).

Письмове звернення повинно бути підписано заявником (заявниками) із зазначенням дати.

Громадяни мають право звертатися до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян, посадових осіб українською чи іншою мовою, прийнятною для сторін.

Порядок та терміни розгляду запиту

Гарантією дотримання права на інформацію і права на екологічну інформацію є, зокрема, встановлений законодавством порядок розгляду інформаційного запиту, строки розгляду такого запиту, інші гарантії.

Задоволення запиту здійснюється протягом місяця, якщо інше не передбачено законом. Термін вивчення запиту на предмет можливості його задоволення не повинен перевищувати десяти календарних днів. Протягом вказаного терміну державна установа письмово доводить до відома запитувача, що його запит буде задоволено або що запитуваний документ не підлягає наданню для ознайомлення.

На обгрунтовану письмову вимогу громадянина термін розгляду може бути скорочено від встановленого терміну.

Закон України «Про звернення громадян» встановлює більш суворі вимоги щодо термінів розгляду звернення громадян про надання інформації.

Такі звернення розглядаються і вирішуються у термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, — невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації або його заступник встановлюють необхідний термін для його розгляду, про що повідомляється особі, яка подала звернення. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати сорока п'яти днів.

Якщо питання, порушені в одержаному орга-

ном державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, об'єднаннями громадян або посадовими особами зверненні, не входять до їх повноважень, воно в термін не більше п'яти днів пересилається ними за належністю відповідному органу чи посадовій особі, про що повідомляється громадянину, який подав звернення. У разі, якщо звернення не містить даних, необхідних для прийняття обгрунтованого рішення органом чи посадовою особою, воно в п'ятиденний термін повертається громадянину з відповідними роз'ясненнями.

Щодо запиту по доступу до офіційних документів допускається відстрочка в разі, якщо запитуваний документ не може бути надано для ознайомлення у місячний термін. Повідомлення про відстрочку доводиться до відома запитувача у письмовій формі з роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення.

Відмова в наданні інформації

Законодавство встановлює випадки, коли в наданні інформації може бути відмовлено.

Письмове звернення без зазначення місця проживання, не підписане автором (авторами), а також таке, з якого неможливо встановити авторство, визнається анонімним і розглядає не підлягає.

Не розглядаються повторні звернення одним і тим же органом від одного і того ж громадянина з одного і того ж питання, якщо перше вирішено по суті, а також звернення осіб, визнаних судом недієздатними.

Відмова задовільнити запит щодо доступу до офіційних документів доводиться до відома запитувача у письмовій формі з роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення. У відмові має бути зазначено посадову особу державної установи, яка відмовляє у задоволенні запиту; дату відмови; мотивовану підставу відмови.

Оскарження та відповідальність

Відповідно до ст. 35 Закону України «Про інформацію» відмову або відстрочку задоволення запиту щодо доступу до офіційних документів може бути оскаржено до вищестоящего органу або до суду. У разі, коли запитувач звернувся до суду, обов'язок доводити законність відмови чи відстрочки задоволення запиту покладається на відповідача — державну установу. Якщо відмову або відстрочку визнано необгрунтованою, суд зобов'язує державну установу надати запитувачу змогу ознайомитися з офіційним документом і

постановляє окрему ухвалу щодо посадових осіб, які відмовили заявнику.

В аналогічному порядку здійснюється оскарження відмови і відстрочки задоволення запиту щодо надання письмової інформації.

Відповідно до ст. 47 Закону України «Про інформацію» порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законодавством України. В разі порушення права на інформацію державними органами, органами місцевого і регіонального самоврядування та їх посадовими особами, а також політичними партіями, іншими об'єднаннями громадян, засобами масової інформації, державними організаціями, які є юридичними особами, та окремими громадянами, особа може звернутися до органів вищого рівня або до суду.

Прикладом одержання екологічної інформації може бути одна із справ, яку вели наші юристи.

3 травня цього року ведеться справа щодо будівництва однієї автодороги в Одеській області. Робота над справою передбачає, зокрема, збір інформації щодо здійснення тих погоджень, видачі дозволів чи інших документів, проведення експертиз тощо, які передбачені чинним законодавством для певного об'єкта будівництва. Зокрема, лист відповідного змісту з проханням повідомити про проведення державної експертизи щодо пожежної безпеки як складової частини комплексної державної експертизи був направлений в орган пожежної охорони.

Відмова надати відповідь не так нас здивувала, як наведене її обгрунтування — «не визначено з якою метою пропонується представити інформацію та чиї інтереси при цьому захищаються».

Нами було враховано той факт, що запитувана інформація є відкритою, тому доступ до неї не може бути обмеженим, про що зазначає Конституція України, Закон України «Про інформацію».

Відповідні міркування були викладені в підготовленій нами позовній заяві про надання інформації, яку ми планували подати в господарський суд для захисту порушеного права. Проте, до суду справа не дійшла... орган пожежної охорони надав запитовану інформацію після ознайомлення з копією позовної заяви. ■

30 ЖОВТНЯ 2001 р. СТАЛАСЯ ВИДАТНА ПОДІЯ СВІТОВОГО ЗНАЧЕННЯ

Ми пропонуємо Вам взяти участь у акції, метою якої є реалізація перевірки дотримання права на екологічну інформацію.

Якщо Ви звертались до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій (далі — державний чи інший орган) з вимогою надати екологічну інформацію і маєте можливість поділитись своїм позитивним чи негативним досвідом з метою його узагальнення та вироблення рекомендацій щодо реалізації права на екологічну інформацію, просимо Вам відповісти на наступні запитання:

АНКЕТА

1. Суть питання, з яким Ви зверталися до державного чи іншого органу.

---

2. Державний орган чи інший орган, до якого Ви зверталися з вимогою надати інформацію.

---

3. Ви звернулись зі зверненням від свого імені від імені юридичної особи

4. Ви звернулись з запитанням на усному прийомі з письмовим зверненням

5. Чи зазначили Ви у зверненні своє прізвище, ім'я та по-батькові, назву (для юридичних осіб)? Так Ні

6. Чи повідомили Ви своє місце проживання, юридичну адресу (для юридичних осіб)? Так Ні

7. Чи зазначили Ви у зверненні такі реквізити як дата та підпис? Так Ні

8. Якщо Ви звертались з запитанням безпосередньо, чи є підпис особи, яка прийняла звернення, на копії звернення або/чи номер вхідної документації? Так Ні

9. Ви направляли звернення поштою з повідомленням про вручення? Так Ні

10. Відповідь Вам надали у строк до 10 днів, до 1 місяця, від 1 до 2 місяців, більше 2 місяців: _____, взагалі не надали.

11. Запитовану інформацію Вам надали в повному обсязі, частково надали, надали інформацію не ту, яку запитували, взагалі не надали без мотивації відмови, взагалі не надали, мотивуючи це тим, що _____

12. Якщо Ви звернулись до державного чи іншого органу, в компетенцію якого не входить відповідь на ваше запитання, Вам відповіли, що
- питання не входить у компетенцію органу і звернення переслали компетентному органу,
- питання не входить у компетенцію органу і повідомили куди звертатись для вирішення питання,
- питання не входить в компетенцію органу.
13. Чи звертались Ви за захистом права на інформацію, якщо вважаєте, що це право було порушено? Так Ні
14. За захистом порушеного права Ви звертались до вищестоящого органу, до вищестоящого органу, а потім до суду, до суду, не звертались.
15. Інші порушення права на інформацію, допущені при задоволенні Вашого звернення.

---

16. Ваші зауваження з приводу реалізації права на інформацію.

Якщо Ви вважаєте, що Ваше право на екологічну інформацію порушене і Ви потребуєте правової допомоги, звертайтеся до нас.

Юристи БФ "Екоправо-Львів" нададуть Вам кваліфіковану допомогу. Для цього вам необхідно надіслати нам копію запиту та інших пов'язаних з цим документів або зателефонувати нам.

Забезпечення екологічної безпеки і рівноваги, зокрема у сфері поводження з генетично-модифікованими організмами, можливе лише за умови одностайної поведінки держав по відношенню до таких організмів. В останнє десятиріччя бурхливого розвитку генної інженерії, міжнародне право навколишнього середовища в рамках інституту правового забезпечення біорізноманіття отримало новий напрямок — правове регулювання поводження з генетично-модифікованими організмами.

Ірина Тустановська

к.ю.н., віце-президент БФ “Екоправо-Львів”

доцент Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПОВОДЖЕННЯ З ГЕНЕТИЧНО-МОДИФІКОВАНИМИ ОРГАНІЗМАМИ В ДЕЯКИХ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТАХ

Українське законодавство не має інтегрованих юридичних норм щодо діяльності, пов'язаної з генетично модифікованими організмами. Не досліджується дана тематика і в еколого-правовій літературі. Як відомо, відповідно до ст. 9 Конституції України, міжнародно-правові акти, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Тому аналіз міжнародно-правових норм у сфері поводження з генетично-модифікованими організмами є вкрай необхідним.

Правова регламентація використання, обробки, переміщення генетично-модифікованих

організмів є надзвичайно складною, оскільки охоплює широку сферу суспільних відносин, пов'язаних із біологічним різноманіттям, зовнішньоекономічними відносинами, інтелектуальною власністю, етичними та релігійними міркуваннями, ризиком для здоров'я людини, безпекою харчових продуктів, правами споживачів та ін.

Дана робота висвітлює лише деякі аспекти регулювання поводження з генетично модифікованими організмами в:

- (1) Конвенції з охорони біорізноманіття;
- (2) Картагенському протоколі з біорізноманіття.

1. КОНВЕНЦІЯ ООН З ОХОРОНИ БІОРИЗНОМАНІТТЯ

Метою Конвенції ООН з охорони біорізноманіття, прийнятої 5 червня 1992 р. у Ріо-де-Жанейро, є збереження біологічного різноманіття, стале використання його компонентів і спільне одержання на справедливій і рівній основі вигод, пов'язаних з використанням генетичних ресурсів.¹

Конвенція вперше на міжнародно-правовому рівні звернула увагу на необхідність обережного ставлення до живих видозмінених організмів, отриманих в результаті біотехнології, тобто генетично-модифікованих організмів (ГМО). Тут вона виходила із принципу 15 Декларації Ріо з навколишнього середовища та розвитку,² який передбачає, що у випадках наукової невизначеності щодо наслідків діяльності, пов'язаної із впливом на довкілля, як це має

місце з впливом ГМО, слід приймати заходи застереження.

Відповідно до зобов'язань Конвенції, кожна держава, що є її стороною, “встановлює або підтримує заходи регулювання, контролю або обмеження ризику, пов'язаного з використанням і звільненням живих організмів, видозмінених в результаті біотехнології, які можуть викликати шкідливі екологічні наслідки, що здатні впливати на збереження і стале використання біологічного різноманіття, з урахуванням також небезпеки здоров'ю людини”.³ З цього випливає, що як засіб регулювання, контролю та обмеження ризику у даній системі суспільних відносин держави мають адекватно застосовувати процедури оцінки впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людини.

¹ Convention on Biological Diversity. 31 I.L.M. (1992). Art. 1.

² Rio Declaration on Environment and Development. U.N. Doc. A/CONF.151/26; 31 I.L.M.874 (1992).

³ Ст. 8 п. “g” Конвенції ООН з біорізноманіття.

У вказаній Конвенції зазначається, що держави повинні розробити відповідні процедури, у тому числі процедури попередньої обґрунтованої згоди, в галузі безпечної передачі, використання і застосування будь-яких живих видозмінених організмів, які є результатом біотехнології і здатні спричинити негативний вплив на збереження і стале використання біологічного різноманіття. Кожна держава-учасниця Конвенції, яка здійснює передачу живих ГМО іншій державі, забезпечує останню будь-якою наявною інформацією про правила їх використання і техніку безпеки, та потенційний шкідливий вплив таких організмів.⁴

2. КАРТАГЕНСЬКИЙ ПРОТОКОЛ З БІОБЕЗПЕКИ

30 січня 2000 р. у м. Монреаль (Канада) представниками більш ніж 130 держав світу був прийнятий Картагенський протокол з біобезпеки (у подальшому “Протокол”). Він вступить у силу після його ратифікації 50 державами.

Основна мета Протоколу полягає у забезпеченні належного рівня захисту людини та довкілля в галузі безпечної передачі, обробки та використання живих видозмінених організмів, які є результатом застосування сучасної біотехнології, при цьому особлива увага приділяється їх транскордонному переміщенню. Протокол встановлює тільки базові вимоги і залишає суверенне право націй на встановлення більш жорстких вимог щодо такого поводження.⁶

Протокол визначає “живий організм” як будь-яке біологічне утворення, яке здатне до передачі чи реплікації генетичного матеріалу, включаючи стерильні організми, віруси та віроїти, а “живий видозмінений організм” — як будь-який живий організм, що має нову комбінацію генетичного матеріалу, отриману шляхом використання сучасної біотехнології.⁷ Таким чином, ГМО або транс-генетичний продукт створюється шляхом впровадження чужорідних генів з одного організму до другого, оминаючи при цьому видові бар’єри.

На сьогодні Конвенція ООН з біорізноманіття ратифікована 183 державами світу. Характерно, що світовий лідер з біотехнологій, США, не підписали цієї Конвенції, наголосивши на незадоволенні декількома положеннями тексту, і найбільшою мірою, положеннями про передачу технологій та про біотехнологію.⁵

З метою конкретизації вищерозглянутих принципів Конвенції, а також подальшої міжнародно-правової регламентації поводження з живими ГМО 17 листопада 1995 року Конференція Сторін Конвенції прийняла рішення про розробку Протоколу з біобезпеки.

Сфера дії Протоколу поширюється на транскордонне переміщення, транзит, обробку та використання всіх живих видозмінених організмів, які здатні здійснити несприятливий вплив на збереження та стале використання природних ресурсів з врахуванням ризиків для здоров’я людини. Проте, питання транскордонного переміщення ГМО, які являють собою фармацевтичні препарати, тобто неживих ГМО, залишилися поза межами регулювання Протоколу.

Протокол з біобезпеки, так само як і сама Конвенція, виходить з принципу застереження, про що говориться в преамбулі, а також у ст. 11 Конвенції. Редакція цієї статті є майже унікальною порівняно із вже існуючими формулюваннями в інших міжнародно-правових документах. Вона зазначає: “Відсутність наукової визначеності внаслідок недостатніх відповідних інформаційних даних та знань, що стосуються масштабів можливого несприятливого впливу живого видозміненого організму на збереження та стале використання, в Стороні імпорту, з врахуванням також ризиків для здоров’я людини, не слугує перепорою для Сторони імпорту в прийнятті відповідного рішення відносно імпорту такого живого видозміненого організму, що спрямоване для безпосереднього використання

⁴ Див.: ст. 19 п. “3” Конвенції ООН з біорізноманіття.

⁵ Declaration of the United States of America, attached to the Nairobi Final Act, reprinted in 31 I.L.M. 842, 848, para. 3 (1993).

⁶ Наприклад, положення Протоколу не розповсюджуються на фармацевтичні препарати, що мають ГМО, проте Протокол не забороняє проводити оцінку ризику таких препаратів перед прийняттям рішення щодо імпорту. Дет. див.: Susan H. Bragdon, National Sovereignty and Global Environmental Responsibility: Can the Tension Be Reconciled for the Conservation of Biological Diversity? 33 Harv/ Int’l L/J/ 381, 391 (1992)

⁷ Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity, art. 3(g, h), U.N. Doc. UNEP/CBD/ExCOP/1/3 (2000).

як продукти харчування, корму чи для переробки, з метою попередження чи максимального обмеження такого несприятливого впливу".⁸

Таким чином, вперше в історії міжнародного права навколишнього середовища були закріплені юридичні наслідки поведінки, що базуються на використанні принципу застереження.⁹

Протокол вміщує низку процедур, які заслуговують на особливу увагу. Це:

- 1) Процедура попередньої обґрунтованої згоди щодо цілеспрямованого вивільнення живих ГМО в довкілля;
- 2) Процедура щодо живих видозмінених організмів, що спрямовані для використання як продукти харчування, корм чи для подальшої обробки;
- 3) Процедура щодо обробки, транспортування, упаковки та ідентифікації;
- 4) Інформування та участь громадськості у прийнятті рішень з питань поводження з ГМО.

1) Процедура попередньої обґрунтованої згоди щодо цілеспрямованого вивільнення живих ГМО в довкілля (наприклад, інтродукція насіння, рослин, риб чи інших організмів) зобов'язує державу-експортера отримати у письмовому вигляді від національного компетентного органу країни імпортера згоду про трансграничне переміщення живих видозмінених організмів.

Експортер у цих випадках зобов'язаний забезпечити детальною інформацією кожну країну імпорту напередодні першого трансграничного переміщення.¹⁰ Ця процедура має на меті забезпечити положення про те, що країни-реципієнти мають можливість як прийняти ризик, що супроводжує продукти сучасної біотехнології, так і не приймати його (дозволяючи чи забороняючи імпорт).

Проте, процедура попередньої обґрунтованої згоди не застосовується для трансграничного переміщення живих видозмінених організмів, що визначені як такі, що навряд чи здатні здійснити несприятливий вплив на збереження

та стале використання біорізноманіття з врахуванням ризиків для здоров'я людини.¹¹

Негативним є також те, що ця процедура не поширюється на випадки трансграничного переміщення живих ГМО, що призначені на використання як продукти харчування, корм чи для подальшої обробки.¹²

2) Процедура щодо живих видозмінених організмів що призначені для використання як продукти харчування, корм чи для подальшої обробки.

Держава, яка приймає остаточне рішення про внутрішнє використання живих ГМО як продукти харчування, корму чи для подальшої обробки, що можуть стати об'єктом трансграничного переміщення (потенційний експортер), інформує про це інші держави через спеціально створений Конвенцією ООН з біорізноманіття міжнародний орган, так званий Механізм посередництва з біорізноманіття.

Держава, потенційний імпортер, може прийняти рішення щодо імпорту ГМО, що призначені для використання як продукти харчування, корм чи для подальшої обробки, в межах свого національного законодавства, яке відповідає цілям Протоколу. Такі держави можуть вирішувати питання імпорту, керуючись науковою оцінкою ризику. Як було зазначено вище, у випадку наукової невизначеності вони можуть заборонити імпорт ГМО, які ймовірно здійснюватимуть шкідливий вплив на біорізноманіття та здоров'я людини. Країни також можуть враховувати соціоекономічний фактор, наприклад вплив на місцевих фермерів, якщо це співвідноситься з іншими міжнародними зобов'язаннями.

3) Процедури щодо обробки, транспортування, упаковки та ідентифікації живих видозмінених організмів

Ст. 18 Протоколу визначає процедури щодо обробки, транспортування, упаковки та ідентифікації. Передбачається, що живі видозмінені організми, що призначені для безпосереднього використання як продукти харчування, корм

⁸ Там же. — Ст.11. п.8.

⁹ Навколо формулювання цього принципу точилися серйозні дебати, що стосувалися співвідношення Протоколу з правилами Всесвітньої Організації Торгівлі, які де у чому суперечать такому принципу.

¹⁰ Ст.6 Протоколу спеціально оговорює, що процедура попередньої обґрунтованої згоди не поширюється на транзит живих видозмінених організмів.

¹¹ Там же. — Ст.ст. 7-16, 25-26.

¹² Це питання було одним з найгостріших у процесі міжнародних переговорів, США, які хоч і мали статус спостерігача, через інші країни спромоглися усунути положення, що вимагали застосування процедури попередньої обґрунтованої згоди до ГМО, призначених для використання як продукти харчування, корму чи для подальшої обробки.

чи для подальшої обробки, міститимуть маркування що вони “можливо містять” ГМО та не призначені для цілеспрямованої інтродукції в довкілля з вказівкою конкретного пункту для отримання додаткової інформації.

Внаслідок суворого протистояння інтересів Європейського Союзу, який всіляко підтримував положення щодо маркування, одного з основних питань Протоколу, та групи “Маямі” (групи країн, які є основними експортерами ГМО), яка блокувала їх розробку, детальної регламентації з цього приводу у Протоколі немає. Однак Сторони зазначили, що більш конкретні процедури будуть розроблені протягом 2 років після вступу Протоколу в силу.

Живі видозмінені організми, що призначені для використання в замкнених системах, а також такі, що призначені для цілеспрямованої інтродукції в довкілля, повинні чітко визначатися як ГМО. Тут Протокол містить доволі конкретні та змістовні вимоги.

4) Інформування та участь громадськості у прийнятті рішень з питань ГМО.

Протокол з біобезпеки був підписаний недовзі після прийняття Конвенції з доступу громадськості до інформації, участі у прийнятті рішень та доступі до правосуддя з питань довкілля. Це певним чином відобразилося на його змісті, зокрема, він містить окремий розділ з інформування та участі громадськості у прийнятті рішень. Тут зазначається, що сторони сприяють інформуванню громадськості та її участі щодо забезпечення безпеки ГМО, сприяють тому, щоб діяльність з інформування громадськості охоплювала питання доступу до інформації про ідентифіковані живі видозмінені організми, які, у відповідності з Протоколом з біобезпеки, можуть бути імпортовані.

Окремо підкреслюється, що держави, відповідно до свого національного законодавства, консультуються з громадськістю у процесі прийняття рішень щодо ГМО та надають громадськості результати таких рішень.

На наш погляд, такі положення протоколу мають широку сферу застосування та охоплюють як цілеспрямоване вивільнення живих ГМО, так і їх використання в закритих системах.

Водночас, Картагенський протокол не містить детальних умов та процедур інформування та участі громадськості у прийнятті рішень, як це робить Орхуська конвенція. Тому необхідним видається доповнити перелік екологічно-небезпечної діяльності (закріпленої в Орхуській конвенції), що потребує застосування процедури участі громадськості, діяльністю, пов'язаною із ГМО. Це є одним із напрямів роботи робочої групи з ГМО, створеної в рамках Орхуської конвенції.

Заслугує на увагу співвідношення положень Протоколу і правил Всесвітньої торгової організації (ВТО). Намагання вирішити це питання було зроблено шляхом зазначення у преамбулі, що Протокол не переслідує ціль підпорядкувати собі інші міжнародні угоди та не інтерпретується як такий, що передбачає зміну прав та обов'язків сторін у відповідності з будь-якими міжнародними угодами. Це в даному контексті означає переважно правила ВТО. В протоколі окремо підкреслюється, що торгової та природоохоронні угоди повинні бути взаємодоповнюючими з метою досягнення сталого розвитку. Протокол з біобезпеки є фактично історичною спробою поєднати економічну і торгову політику з екологічними інтересами.

Очевидно, що не всі актуальні питання у розглянутій сфері знайшли своє відображення в Протоколі з біобезпеки, проте деякі з його принципів слугуватимуть предметом розгляду на наступних переговорах (наприклад, передбачається конкретизувати питання відповідальності за шкоду, заподіяну транскордонним переміщенням ГМО). В цілому, прийняття такого Протоколу було величезним кроком у міжнародній політиці, що сприяло більш обережному ставленню держав до поводження з ГМО та їх маловивчених впливів.

Українські законотворці, формуючи національну нормативно-правову базу з питань поводження з генетично-модифікованими організмами, повинні не лише взяти за основу вже розроблені міжнародно-правові норми з цього питання, але й піти далі, прагнучи уникнути існуючих в них прогалин, з метою всілякого забезпечення екологічної безпеки в Україні. ■

Стаття написана у рамках програми “Громадськість на шляху ГМО” за підтримки голандської екологічної організації “Міліуконтракт Оост — Європа”.

Борис Васильківський,

Голова громадської еколого-правової організації
“ЕкоПраво-Київ”

ГРОМАДСЬКІСТЬ КИЄВА БЕРЕ УЧАСТЬ В ПРИЙНЯТТІ ЕКОЛОГІЧНО-ЗНАЧИМИХ РІШЕНЬ

23 жовтня цього року в актовому залі Київської міської ради відбувся круглий стіл по обговоренню проекту “Положення про участь громадськості у прийнятті управлінських рішень щодо видів діяльності, яка може впливати або впливає на стан довкілля в м. Києві”. Зустріч підготувала і провела громадська еколого-правова організація “ЕкоПраво-Київ” (Голова організації Борис Васильківський) в партнерстві з організацією ERM (Управління природних ресурсів, Великобританія), яку представляв Кабика Олексій, за участю Постійної комісії з питань екології та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи міської ради м. Києва (комісію очолює Карабаєв Даніель). Загальну підтримку проекту здійснює Міністерство Міжнародного Розвитку Сполученого Королівства (DFID). Крім того, в роботі круглого столу брали участь експерт з Великобританії пані Керолайн Доуні, директор “Mersey Basin Trust”, та Микола Мовчан, Голова Управління екології та природних ресурсів м. Києва.

Головною метою проведення круглого столу було обговорення

з широким колом громадських екологічних організацій міста, представниками місцевих органів влади та громадян проекту Положення для врахування думок і побажань всіх осіб, які причетні до питань і проблем екології. Проект Положення був розроблений юристами “ЕкоПраво-Київ”.

Сьогодні є дуже важливим і необхідним прийняття такого документу для громадськості. Широке залучення громадськості у вирішення екологічних проб-

лем міста повинно стати одним з пріоритетів у діяльності органів місцевої влади. Подібне може бути виконане за допомогою законів і підзаконних актів, які сприяють співпраці між владою, органами місцевого самоврядування, неурядовими організаціями і іншими учасниками цих відносин.

Треба окремо відмітити, що хоч законодавством України і передбачається обговорення з громадськістю проектів нормативних актів, але, загалом, сьогодні такої широкої практики не має. Проведення круглого столу і обговорення з громадськістю проекту Положення було ще одним

реальним кроком в бік розбудови громадянського суспільства в державі. Адже в демократичних державах громадяни не відсторонені від процесів, що відбуваються в кабінетах влади, а мають реальні механізми участі в прийнятті рішень спільно з владою. Під час круглого столу про досвід участі громадськості в прийнятті рішень розповіла експерт з Великобританії пані Керолайн Доуні. В своїй доповіді вона розповіла, як мешканці невеликого містечка Олדхем на

заході Англії змогли значно покращити стан навколишнього природного середовища завдяки активній участі в прийнятті рішень спільно з органами місцевої влади. Владою міста була проведена велика робота як по залученню громадян до розробки планів з питань екології міста, так і до їх реалізації. При цьому в роботі приймали участь лю-

ди різного віку — від пенсіонерів до учнів шкіл. А деякі показники і критерії стійкого розвитку міста були розроблені школярами, які на постійній основі проводять моніторинг стану навколишнього природного середовища.

Проведення круглого столу було для організаторів і відпрацюванням методів та механізмів підготовки і проведення таких зустрічей. Наприклад, ми переконалися в наступному: поширена думка про те, що всі столичні екологічні організації мають у своєму розпорядженні сучасні технічні засоби для спілкування не відповідає дійсності. Виявляється, тільки половина організацій користується електронною поштою (це близько тридцяти організацій). Електронні адреси інших організацій старі або вже не існують. Тому, як і раніше, надійним помічником в розповсюдженні інформації залишається звичайна пошта. Однак її головний недолік — велика затрата часу — робить її недостатньо оперативною.

Про проект Положення учасникам круглого столу розповів провідний спеціаліст "ЕкоПраво-Київ" Рощенко Петро. В своїй доповіді від відмітив ті головні моменти, які сьогодні потребують правового регулювання. Автори проекту передбачали зрозуміти його невеликим за розміром, але, як показала практика організації "ЕкоПраво-Київ", крім процедури участі громадськості в прийнятті рішень, обов'язково потрібно було вказати, які саме управлінські рішення повинні приймати чиновники органів влади з залученням громадян. Адже, під час звернення до суду для захисту прав громадян, суддям часто не зрозуміло, в чому полягає порушення органами влади прав громадян при прийнятті ними рішень. Тому проект Положення став значно більшим. Положення складається з двох частин. Крім загальної частини в Положенні передбачено права та обов'язки представників органів влади, громадян та їх об'єднань. Автори проекту Положення передбачили також процедуру, що забезпечує можливість громадськості переглядати проекти рішень і

давати коментарі до них перед тим, як відбудеться будь-яка діяльність, що може впливати на навколишнє середовище або здоров'я громадян. Також потрібно, щоб Положення містило вимоги щодо вільного доступу до оцінки впливу на навколишнє середовище, довгострокових стратегічних планів-документів для того, щоб громадськість могла ознайомитися з ними і висловити свої зауваження.

Всі пропозиції громадян були зібрані і проаналізовані в порівняльній таблиці. З її врахуванням був підготовлений новий проект Положення, який буде представлений на розгляд Київської міської ради.

Досить важливим у процесі підготовки проекту Положення було партнерство громадськості з державними органами. Це, перш за все, Постійна комісія з питань екології та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи міської ради м. Києва, Управління екології і природних ресурсів міста Києва. Подібне партнерство дало можливість виробити проект Положення, яке буде сприяти прогресивному вирішенню проблем навколишнього середовища і інших питань в місті Києві.

Обговорення Положення зацікавило ЗМІ міста. Круглий стіл широко висвітлювався в місцевій пресі, телебаченні та радіо. Це зумовило велику кількість звернень громадян до організації ЕкоПраво-Київ за правовою допомогою у вирішенні їх проблем.

Активність з боку населення показала, що підготовка і прийняття органами місцевого самоврядування такого документу є актуальним і своєчасним. Адже, прогалини в національному законодавстві щодо процедури участі громадян у вирішенні екологічних проблем не дозволяють в повній мірі реалізувати свої екологічні права.

Круглий стіл і інформація про цю подію, поширена ЗМІ, зацікавили громадськість з інших регіонів України. Громадські організації з різних областей теж виявили бажання мати проект Положення для розробки та впровадження подібного документу в інших регіонах. Такі побажання були для учасників проекту свідченням актуальності проблеми участі громадськості в прийнятті рішень не тільки в межах міста Києва, а й по всій Україні.

Проведення круглого столу і обговорення проекту Положення вказало на ще одну проблему. Йдеться про низький рівень обізнаності громадян з своїми екологічними правами і можливостями їх захисту. При обговоренні проекту Положення громадянами було висловлено багато пропозицій, які вже врегульовані законодавством України. Це та ряд інших факторів вказують на те, що брак кваліфікованих юристів в сфері охорони довкілля призводить до того, що сьогодні більшість громадян не знають про можливість захисту своїх екологічних прав. ■

Світлана Кравченко,
Президент БФ “Екоправо-Львів”,
менеджер проекту участі громадськості
Пан-Європейського ЕКО Форуму

ПІДГОТОВКА ДО ВСЕСВІТНЬОГО САММІТУ “РІО+10”

У вересні 2002 року у Йоханнесбурзі (Південна Африка) відбудеться Всесвітній Самміт із сталого розвитку, який підведе підсумки того, що зроблено на виконання рішень, прийнятих державами на конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро у 1992 році. Весь світ готується до цієї події. Відбуваються регіональні зустрічі Міністрів охорони довкілля та інших високих посадових осіб.

Представники від ЕКО Форуму і БФ “Екоправо-Львів” (Світлана Кравченко) та Асоціації екологічних юристів регіону СНД та Центральної і Східної Європи (Джон Бонайн) взяли участь у Міністерській конференції в Женеві 24-25 вересня. Для підготовки своєї позиції громадськість зібралася напередодні Міністерської конференції 22-23 вересня у Єкуменістичному Центрі в Женеві. Ця зустріч була організована Північним альянсом сталого розвитку (АНПЕД).

Основні позиції громадськості були викладені у підготовленому заздалегідь проекті Заяви НУО до Міністерської конференції. Ми визначили пріоритетні питання, які мають бути включені до порядку денного Всесвітнього Самміту. Обговорення у робочих групах було підсумовано на пленарному засіданні. Отже, були виділені наступні пріоритети:

- Здоров'я і довкілля;
- Хороше управління;
- Ліквідація бідності;
- Стале виробництво і споживання;
- Глобальна угода (Global Deal) або як зробити, щоб глобалізація працювала на сталий розвиток.

Ми брали участь в робочій групі з екологічних права та хорошого управління. До речі, в Міністерській Декларації підтримані регіональні ініціативи, розробка регіональних інструментів або використання Софійських принципів з доступу до інформації і участі громадськості в прийнятті рішень (1995), а не глобалізація Орхуської конвенції.

Ми обрали представників, які мали право виступити від громадськості на Міністерській конференції: з питань ліквідації бідності — Каріне Данієля (Асоціація сталого розвитку людини) та Ірену Данкеман (Всесвітня організація

навколишнього середовища і розвитку), з питань хорошого управління і екологічних прав — Вікторію Еліас (ЕКО Форум). Ми обговорили основні пункти їх виступу, оскільки хотіли, щоб вони донесли думку громадськості.

Зібрання громадськості відвідали Голова підрозділу навколишнього середовища Економічної Комісії для Європи (ЄЕК) ООН Кай Барлунд та Виконавчий директор Програми ООН з навколишнього середовища для Європи Фріц Шлінгеман, які проінформували, як іде процес підготовки до Всесвітнього самміту та відносно Міністерської Декларації.

Представники громадськості мали також можливість зустрітись з делегацією США на регіональній Міністерській конференції і задати актуальні питання щодо позиції США стосовно деяких конвенцій. Зокрема, США не підписали Орхуської конвенції і стоять осторонь процесу її ратифікації, одночасно навчаючи цілий світ як дотримуватись демократії та верховенства права. США не підписали Конвенцію про біологічне різноманіття та Картагенський протокол про біобезпеку, розвиваючи біотехнології із застосуванням генетично модифікованих організмів. Вони блокують виконання Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату, відмовившись підписати Кіотський протокол. США не дотримуються стандартів сталого споживання. Представники громадськості висловили співчуття з приводу терористичної атаки, що сталася в Нью-Йорку і змінила світ, довівши взаємозв'язок і взаємозалежність всіх країн світу, і висловили сподівання, що позиція США щодо виконання міжнародних угод зміниться.

На Міністерській конференції, яка відбулася в Палаці націй в Женеві, зібралися міністри охорони довкілля та міністри іноземних справ з 55 країн Європи та Північної Америки. Конференцію розпочав Виконавчий директор ЄЕК ООН, попросивши присутніх (біля 250 державних діячів та представників НУО) встати і згадати загиблих від терористичних актів в США 11 вересня хвилиною мовчання.

Міністр іноземних справ Швейцарії, який був обраний головою зібрання, також розпочав виступ з висловлення співчуття з приводу загибелі людей, серед яких багато представників Європейського регіону. Виконавчий директор Програми ООН з навколишнього середо-

вища (ЮНЕП) Клаус Тофер назвав цю подію, цитуючи Кофі Аннана, атакою на гуманність.

У своїй промові пан Тофер звернув особливу увагу на участь багатьох груп громадського суспільства у сталому розвитку, що відрізняє сучасний процес від того, що був в Ріо. Він згадав ЕКО Форум, Регіональний екологічний центр для Центральної та Східної Європи (РЕЦ), АНПЕД, об'єднання жінок, молоді та корінного населення. Представники 80 НУО звернулися за акредитацією для участі у конференції. Процес участі громадськості є регулярним в ЄЕК ООН після переговорів по Орхуській конвенції. Топфер також говорив про глобалізацію “з людським обличчям” (знову посилаючись на Кофі Аннана) і про значення цього зібрання для визначення пріоритетів в регіоні.

Канцлер Кентського Університету (Англія) повідомив про круглий стіл видатних осіб Європи та Північної Америки, який відбулася в Колорадо в червні 2001 року, на якому зустрілися 30 осіб, що відносяться до стійких (затятих) промисловців та стійких “зелених”. Вони дійшли згоди, зокрема, у тому, що теперішнє покоління є останнім, яке може поправити помилки розвитку, поки він не дійшов до межі, з якої немає вороття внаслідок виснаження природних ресурсів та деградації довкілля. Шлях, яким розвивалися індустріалізовані країни в минулому, не є сталим для них та інших країн, тому вони повинні нести спеціальну відповідальність. Серед п'ять основних тем цього круглого столу було питання нової моделі розвитку, яка інтегрує економічні, соціальні та екологічні аспекти. Другою темою було надмірне споживання, яке завдяки рекламі стає споживанням без потреби.

Заступник Міністра навколишнього середовища Італії Франческо Ла Камера представив проект Заяви Міністрів. ■

Кого цікавить текст проекту Заяви Міністрів англійською мовою, ми можемо надіслати його електронною поштою.

У попередньому номері вісника ми розповідали про можливість оскарження реалізацій проектів Всесвітнього банку, і зокрема Міжнародного банку реконструкції і розвитку (МБРР) та Міжнародної асоціації розвитку (МАР). Цього разу ми пропонуємо вашій увазі матеріал щодо можливості оскарження проектів, що фінансуються Міжнародною фінансовою корпорацією та Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій — фінансових організацій, що входять до складу Всесвітнього банку.

Андрій Андрусевич,
аспірант кафедри міжнародного права
Львівського національного університету імені Івана Франка

ДІЯЛЬНІСТЬ РАДНИКА З ПИТАНЬ КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ СТАТУТНИХ ВИМОГ (ОМБУДСМЕНА) МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ КОРПОРАЦІЇ ТА БАГАТОСТОРОННЬОГО АГЕНТСТВА З ГАРАНТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Посада радника з питань контролю за дотриманням статутних вимог (омбудсмена) була створена в 1999 р. Головним завданням омбудсмена є сприяння розгляду скарг Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК) та Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій (МІГА) від осіб, права та інтереси яких були порушені під час реалізації проектів цих фінансових структур. При виконанні своїх обов'язків омбудсмен виконує три функції:

- розгляд скарг від осіб, чії інтереси були порушені під час реалізації проекту, пошук конструктивних шляхів вирішення проблеми;
- надання незалежних консультацій президенту і вищому керівництву МФК/МІГА;
- проведення перевірки соціальних і екологічних аспектів діяльності МФК та МІГА (як загалом, так і щодо окремих проектів).

Власне у першій функції він виступає як омбудсмен, у другій як радник, а у третій — як контролюючий (наглядовий) орган. Омбудсмен повинен діяти на принципах неупередженості та незалежності (що частково досягається шляхом прямого його підпорядкування президенту Групи установ Всесвітнього банку). На мою думку, механізм розгляду заслуговує детального аналізу.

Як правило, розгляд скарг зацікавлених осіб поділяється на шість етапів: — підтвердження отримання скарги; — оцінка та прийняття до розгляду; — аналіз; — розгляд справи; — прийняття заключного рішення; — моніторинг та подальший контроль.

Скаргу може подати будь-яка юридична чи фізична особа, чи група осіб, чиї інтереси були чи можуть бути порушені екологічними чи соціальними наслідками реалізації проекту МВК чи МІГА. На прохання скаржника його ім'я може не розголошуватись. Цікаво, що скаргу можна подавати будь-якою мовою поштою, факсом чи, навіть, електронною поштою.

Предметом скарги можуть бути будь-які аспекти планування, реалізації чи наслідків реалізації проектів, що включають процедури підготовки проекту, адекватність заходів щодо пом'якшення соціальних та екологічних наслідків проекту, заходи щодо залучення місцевих груп та громад під час розробки проекту, метод реалізації проекту, інше.

Протягом 5 днів з часу отримання скарги омбудсмен дає підтвердження отримання скарги і протягом 15 днів приймає рішення щодо її прийнятності. Розглядаючи скаргу на предмет її прийнятності, омбудсмен враховує наявність порушення (чи ймовірності порушення) інтересів скаржника. Важливо те, що такі інтереси не обов'язково повинні бути матеріальними.

Отримавши скаргу, омбудсмен надсилає її керівництву МФК/МІГА з метою отримання інформації та зауважень, які повинні бути представлені з їх боку протягом 20 днів. Усі зацікавлені сторони теж повідомляються про отримання скарги.

Отримавши відповіді, омбудсмен проводить аналіз і приймає рішення про доцільність подальшого розгляду та план дій, беручи до уваги такі фактори:

- Кількість осіб чи громад, інтереси яких порушені та наскільки важкими є потенційні соціальні і екологічні наслідки;
- Загроза заподіяння невідвортної шкоди, якщо проблеми скаржника не будуть вчасно вирішені;
- Стадія затвердження та реалізації проекту (чим далі пішов процес реалізації проекту, тим вищий пріоритет);
- Важливість піднятих питань та виявлених порушень внутрішньої політики;
- Відповідність піднятих питань мандату омбудсмена;
- Ймовірність того, що втручання омбудсмена дасть позитивний результат.

Заключення, яке приймається після завершення стадії аналізу, визначає строки та порядок подальшого розгляду скарги. Вибір подальших дій залежить від характеру, складності та терміновості скарги. Для вирішення проблем омбудсмен може використовувати один з наступних засобів: (1) сприяння діалогу між скаржником, спонсором, МФК/МІГА з метою стимулювання пошуку

сторонами шляхів вирішення конфлікту; (2) примирення сторін і посередництво, яке надається або апаратом омбудсмена, або третьою особою на прохання омбудсмена; (3) слідство, яке проводить апарат омбудсмена; (4) тимчасові рекомендації для вирішення важливих або термінових питань.

На початкових етапах омбудсмен намагається знайти взаємоприйнятне рішення, а не визначити винних та розподілити відповідальність. З цієї метою омбудсмен може використовувати і посередництво. Головна ціль — досягнення згоди між учасниками конфлікту (як правило, така згода виражається у підписанні спільної угоди). Якщо такі методи вирішення конфлікту виявляються недовірними, омбудсмен може прийняти рішення про проведення слідства.

Метою проведення слідства є збір інформації, необхідної для плідних переговорів між учасниками, або інформації для подання президенту рекомендацій омбудсмена. У кожному конкретному випадку об'єм слідства визначає омбудсмен. Саме слідство може включати: вивчення документів МФК/МІГА; зустрічі з учасниками, керівництвом МФК/МІГА, представниками місцевого населення; виїзд на місце реалізації проекту; залучення експертів, інше.

У разі досягнення згоди омбудсмен може припинити розгляд справи на будь-якій стадії, як і у випадку, коли на його думку подальше розслідування не матиме позитивних результатів. Після завершення слідства омбудсмен надсилає звіт президенту і повідомляє про своє рішення всі зацікавлені сторони.

Роль омбудсмена полягає лише у сприянні діалогу та поданні рекомендацій керівництву Банку. Якщо, незважаючи на зусилля омбудсмена, сторони не дійшли згоди, він може прийняти рекомендації, які він надсилає президенту (окрім того, омбудсмен може прийняти рішення про недоцільність вживання будь-яких подальших заходів з боку МФК/МІГА).

Омбудсмен повинен забезпечити, щоб угода, досягнута сторонами, або програма дій у його рекомендаціях президенту, передбачали механізми моніторингу та контролю за виконанням сторонами взятих на себе зобов'язань. Такі механізми, зокрема, можуть полягати у встановленні чітких графіків виконання тих чи інших дій учасниками.

З часу заснування, омбудсмен отримав дев'ять формальних скарг, сім з яких були прийняті до розгляду. Механізм розгляду омбудсменом скарг від громадськості є зовсім новим, тому ознайомлення з діяльністю цього органу покликане в першу чергу розширити увявлення громадськості про можливості захисту своїх інтересів перед Світовим Банком. ■

Справа про непарних шовкопрядів, з якою ознайомлює вас професор Орегонського університету Джон Бонайн, на нашу думку є надзвичайно цікавою. Адже при її веденні в Федеральному суді Екологічною клінікою Орегонського університету був піднятий ряд важливих питань, таких як “загальнодоступність мови” у Заяві про оцінку впливу на навколишнє середовище, допустимість свідчень, наданих по телефону, участь громадськості у прийнятті екологічно значимих рішень. У вирішенні цих проблем було досягнуто неабиякого успіху.

Джон Бонайн,

Професор, доктор юридичних наук,
юридичний факультет Орегонського університету, США

СПРАВА ПРО НЕПАРНИХ ШОВКОПРЯДІВ

Непарний шовкопряд є комахою, яку привезли з Європи до США більш ніж сто років тому при невдалій спробі започаткувати власне виробництво шовку. На жаль, непарний шовкопряд покинув лабораторію у Массачусетсі і, не маючи природних ворогів на Півночі американського континенту, поширився та спричинив величезну шкоду навколишнім деревам. Протягом ста років люди використовували всі види боротьби зі шкідниками, намагаючись зупинити поширення непарного шовкопряда на захід — від вогню до розпорощення літаком пестицидів. Проте нічого не допомогало...

Нарешті непарний шовкопряд досягнув штату Орегон, що на Заході США, — штату, де деревообробна промисловість посідає чільне місце в економіці. Для боротьби з цим шкідником Уряд США планував розпилити інсектицид Карбарил (Севін), незважаючи на те, що його застосування не виявилось ефективним в інших регіонах Сполучених Штатів. Довідавшись про це, група жителів Південного Салему, Орегон, серед яких була сім'я з дітьми, чутливими до отрутохімікатів, звернулася за допомогою в Екологічну клініку Орегонського університету. Вони попросили нас знайти спосіб припинення розпилювання інсектициду, змусивши уряд використовувати замість нього методи біологічного контролю.

При розгляді матеріалів справи ми дійшли до висновку, що Заява про оцінку впливу на навколишнє середовище, подана Департаментом сільського господарства США, мала два неадекватних моменти. По-перше, в ній, на нашу думку, було недостатньо розглянуто ри-

зик шкідливого впливу цього виду інсектициду на здоров'я населення. По-друге, ми виявили, що мова, яка використана у Заяві, була надто складною та технічною для розуміння її не тільки громадськістю, але й деякими спеціалістами, що приймали її.

Щодо питання використання доступної мови, то Закон США “Про національну політику у сфері довілля” вимагає, щоб висновки по оцінці впливу на навколишнє середовище були написані з використанням “загальнодоступної мови, яка була б зрозумілою пересічному громадянину”. Керуючись цим положенням, ми знайшли експертів, які б визначили, яка освіта потрібна, щоб зрозуміти Заяву по ОВНС.

Свідчення в суді показали, що середній рівень освіти в США — це приблизно шість років у школі (в Орегоні він був вищий — вісім років!). Проте заява про оцінку впливу на навколишнє середовище, подана Департаментом сільського господарства США, вимагала 17 років навчання для того, щоб зрозуміти її положення. А це дорівнює кандидатському ступеню освіти!

Цей аспект справи був підсилений нашим опитуванням Завідуючого Відділу фізики Гарвардського Університету, який склав сумнівну, на нашу думку, оцінку ризику щодо впливу розпилювання пестицидів на здоров'я людей. Коли юристи уряду викликали його свідчити на користь Заяви по ОВНС, ми задали йому одне запитання. Ми попросили його процитувати один важливий пункт з його оцінки та сказати, скільки людей могли захворіти раком від цієї програми. Він сказав, децю розлютившись: “Якщо ви мені б дали 15 хвилин та калькулятор, я б надав вам відповідь”. У своєму рішенні

Федеральний Суд сказав, що будь-яка Заява по ОВНС, яку не може зрозуміти Завідуючий Відділом фізики Гарвардського Університету без наданих йому 15 хвилин та калькулятора, не може вважатися написаною з використанням “доступної мови”!

Ми постали перед проблемою пошуку експертів, які б свідчили на нашу користь щодо наукової невідповідності ОВНС. Декілька експертів виявили бажання свідчити, проте вони не мали на це достатньо часу та не могли оплатити переліт в Орегон, щоб бути присутніми на судовому засіданні. Звісно, наші клієнти також не мали змоги фінансувати їх, навіть якщо б деякі експерти і знайшли на це час. Один особливо важливий для нас вчений (експерт по ступеню проникнення через людську шкіру пестициду Карбарил) на час судових слухань повинен був їхати в Данію для отримання наукової нагороди, будучи таким чином недосяжним для нас.

Федеральний суддя по нашій справі запропонував доволі цікаве вирішення цієї проблеми — деякі свідки могли давати свідчення за допомогою телефону. Ми так і зробили! Спершу юристи з боку уряду виступали проти цього, наполягаючи на особистій присутності свідка на судовому засіданні. Проте суд прийняв аргумент, що особиста присутність свідка, вираз його обличчя та його рухи не мають великого значення або взагалі є неістотними, якщо цим свідком є вчений, тобто при цьому якість його свідчень не знижується. Таким чином, ми організували своєрідне “телефонне засідання”, опитавши 9 з 11 наших свідків через телефонні дзвінки.

Працівники суду встановили телефон з гучномовцем посередині судової зали. Коли прийшов час викликати свідка, асистентка суду телефонувала до свідка та просила його чи її підняти праву руку та повторити за нею традиційні для цієї процедури слова, обіцяючи говорити “правду та ніщо, крім правди”. Після цього адвокати від обох сторін могли задавати питання, на які відповідав свідок. У випадку із вченим, який отримував нагороду у Данії, ми “виловили” його під час вечірки на честь церемонії вручення нагороди. Він відійшов до сусідньої кімнати, якнайдалше від звуків сміху та тостів на честь переможців, закрив двері та підняв свою правицю...

Метод використання телефону для свідчень був надзвичайно успішним. Також, майже в кінці судового засідання було піднято питання щодо значення та трактування норм про використання “доступної мови”. Для вирішення проблеми інтерпретації норм ми зателефонували у Вашингтон до автора цього пункту закону. Наступного ранку, зайшовши в суд, ми оголосили, що маємо одного додаткового свідка, який міг би надати додаткові пояснення по справі (незважаючи на те, що з нашого боку подання доказів було завершено). Ми попросили суддю дозволити автору цього пункту закону свідчити по телефону. Його свідчення цілковито довели, що наші припущення щодо трактування цього положення були правильними.

Докази, подані на “телефонному засіданні” в Федеральному Суді штату Орегон та вимоги використання “доступної мови” у висновках по ОВНС привели до заборони судом використання хімічних інсектицидів класу Карбарил для контролю за поширенням непарного шовкопряда до того моменту, доки не буде розроблена документація, яка відповідає б вимогам законодавства.

Для зволікань залишилось обмаль часу через те, що ці комахи-шкідники незабаром мали залишити свої кокони. Після того, як Апеляційний Суд США підтвердив нашу перемогу у суді нижчої інстанції, Уряд з неохотою вирішив використати біологічний інсектицид *Bacillus thuringiensis* (B.t). Це було найбільшою в історії програмою використання B.t замість хімічних інсектицидів.

Роком пізніше Департамент сільського господарства видав прес-реліз, вихваляючи своє рішення використовувати B.t. Департамент оголосив, що програма біологічного контролю за поширенням непарного шовкопряда є найбільш успішною з усіх попередніх програм.

Останнім штрихом цієї справи було те, що федеральний суддя побачив статтю, в якій уряд вихвалявся своїм мудрим рішенням про використання програми біологічного контролю за поширенням непарного шовкопряда в Оregonі. Він вирівав цю статтю з газети та відіслав її до нашої організації з наступними словами:

“Гадаю, що ви, друзі, теж маєте відношення до цього”.

Переклад з англійської —
Остап Єднак, БФ “Екоправо-Львів”.

ЗОНА НАШОГО ЛИХА

Фото автора

Мало кому відомо, мабуть, про ситуацію, яка склалася на хуторі Вільшина поблизу села Сілець. Але люди, які живуть в жаклих умовах біля Центральної збагачувальної фабрики, не втрачають надії. Адже закон на їхньому боці. Не залишаються байдужими до такої ситуації журналісти і громадські організації. Так, нашими колегами з фонду WETI був організований репортаж про ситуацію на телеканалі Інтер, юристами БФ "Екоправо-Львів" зібрано ряд матеріалів, які повинні допомогти у захисті порушених прав мешканців. А поки питання ще не вирішено, подаємо підготовану журналістом статтю та правовий коментар ситуації.

ЗОНА НАШОГО ЛИХА

Знаєте, чесно кажу: була в Чорнобилі, але такого не бачила... Там, в 30-кілометровій зоні, потроху все поновлюється: людей, щоправда, майже немає, проте звірі бігають, птахи літають, трава та дерева зеленіють і рік у рік завойовують все більше й більше території. На хуторі Вільшина все навпаки... Багато людей, майже не видно тварин, якщо не вважати корів, коней та курей. Ті рештки лісу, які ще залишилися на хуторі, гниють у болоті або засихають від незрозуміло чого.

ВІЛЬШИНА

Коли я вперше поїхала "на об'єкт" і спитала про місцезнаходження хутору в перехожих з села Сілець (частиною якого і є хутір Вільшина), ті дивувалися і радили туди не йти: "Погане місце. Води по коліна. Сморід. Не варто туди ходити". І справді, Вільшина не найкраще місце для вилазки на вихідні.

Мало хто здогадується про існування маленького хутору Вільшина біля сумнозвісної Соснівки. А тим більше, мало хто здогадується про його проблеми. Нас-бо, за рекламою, 52 млн., а на хуторі лишень 52 людини...

Старі люди з хутору кажуть, що з'явився він, коли посадили дуб (який, до речі, росте на хуторі до сих пір, щоправда, напівзасохлий) та поставили церкву. Було це років триста тому, а може й більше. "Вільшиною" назвали, мабуть, тому, що хутір розташований у вільховому лісі. Але це було колись. Зараз цей населений пункт знаходиться вже не в лісі, а болоті, прямо під рукотворною горою на ім'я "терикон". І не думаю, що вам було би приємно, визирнувши у віконце, бачити перед очима таку собі штучну

Кіліманджаро, на вершині якої, на відміну від африканського прототипу, не лежать вічні сніги, а тліє і чадить вугільна порода.

МЕШКАНЦІ

"Ой, журналіст!!!!" "До нас приїхали!" "А Звідки? З Червонограда? Львова? Ого, навіть з самого Києва! До нас, спеціально?!" "Так ото... подивіться, бачите, як живемо... у воді, комарах... Зробіть щось, скажіть комусь..... Хай приїдуть, щось зроблять. Ми так жити більше не можемо". — обступили мене жінки хутора з бідончиками на воду, яку сюди привозять з фабрики... Бо в колодязній воді навіть прати не можна, а не те що її пити.

"Може Дурдинець приїде подивитись?" "А ось сьогодні води не було. Машина, кажуть, зламалася..."

Людина з центру (чи то з Червонограда, чи зі Львова, Києва — одним словом немісцева) для них як панацея — ковток повітря надії: а раптом хтось згадає і щось зробить.

Журналістів тут не було давно. Кажуть, останній раз заїжджав якийсь з місцевої газети років сім тому, писав про проблеми Вільшини — і все, на тому візити закінчилися.

А люди живуть і далі у воді, під тоннами відходів від Центральної Збагачувальної Фабрики (ЦЗФ).

Як і завжди буває в Україні, на сполох почали бити жінки: непридатна до пиття, прання вода, загадкові хвороби дітей, до яких приплюсовуються відомі вже широкому загалу "зубні" хвороби дітей Соснівки (яка знаходиться лише в 6 км від хутора), підтоплення хат та сморід від терикону — все це змусило кількох жінок хутору взятись за перо і обстукувати багаточисельні кабінети у пошуках правди.

10 років тому початок правди вони знайшли... Терикон, який тоді вже достатньо розрісся

(за всіма законами людей від нього мали б відселити) почав суттєво впливати на життя людей. Тоді ж були складені перші списки відселення, підписані якісь папери щодо Центрально збагачувальної фабрики (ЦЗФ) і...

Справі по відселенню мешканців Вільшини скоро вже буде 10 років. За ці роки терикон ще розрісся, від вироблених шахтних ходів піднялися ґрунтові води і, тим самим, утворили болота. Люди все ще живуть чи, краще сказати, існують на хуторі, відвойовуючи останні клаптики землі у болота. Та намагаються шукати вихід з ситуації.

Терикон перейшов допустиму 500 метрову межу, з якої люди мають бути терміново відселені, але...

ЦЕНТРАЛЬНА ЗБАГАЧУВАЛЬНА ФАБРИКА

"Я вчилася тоді у Москві, коли цю ЦЗФ проектували," — пригадує Ольга. — "Мені тоді ще усі заздрили: робота у тебе, Олю, тепер під боком до кінця життя. А мій професор, якому тоді років за 70 було і який якраз розробляв цю ЦЗФ, одного разу сказав: "Ви ще відчуєте що таке ЦЗФ. Не зараз, не завтра, а років так через 20 ...". Як у воду дивився..."

На початку 70-х років у поліському лісі почала рости ЦЗФ. Вже скоро вона стала другою за потужністю в Європі. Вона була і є єдиною у західному регіону, яка збагачувала вугілля. Такою вона і залишилась, щоправда, з другого місця перемістилася, не потрапивши навіть в десятку за продуктивністю ("Просто сировини не вистачає," — як пояснив мені заступник директора фабрики). Спад виробництва тривав до часу, поки ЦЗФ взяли в оренду. І тут почалися нові оберти історії фабрики.

Але збагачувати вугілля означає кудись подіти відпрацьовану породу. Єдиний вихід — терикон... Отож, автоматично збільшується обсяг виробництва, і автоматично збільшується терикон.

ТЕРИКОН

Його котлован почали рити на початку 70-х рр. “Великий такий був, з пісочком. — пригадує пані Ольга. — Ми туди купатися бігали. Вода була чиста-чиста... А зараз...” Зараз терикон має, за словами головного маркшейдера ЦЗФ, 38 млн. тон та 60 метрів висоти. Будівництво терикону, за словами того ж пана С., затверджено усіма екологами, розробляється нова екологічна карта терикону. І чомусь пригадала свого одного знайомого, якому якраз довелось одного разу працювати (робити заміри) на цьому териконі. “Дали нам карти території, — пригадує П. — Так ми з ними як по форту Буайяр бігали. Навіть дороги по них не могли знайти. Довелося свої, реальні малювати...” Але це так, до слова. Пані Ольга та Марія, які стали моїми гідями на Вільшині вирішили, що одних розмов про терикон не вистачить, а треба все побачити, як то кажуть, на власні очі.

І ми пішли. Навколо рукотворної гори колись гарний вільховий та сосновий ліс відступає в прямому сенсі цього слова. Бо те, що знаходиться у 100 метрах від підніжжя “монстра” вже не ліс, а напівзгниле бадилля, яке стоїть у кольоровій багнюці. А далі висихають наступні кандидати на поповнення пантеону мертвого лісу.

На моє питання, чи пов’язане вимирання лісу з діяльністю терикону, заступник директора ЦЗФ сказав, що ні... А щодо питання куди ж, в такому випадку, діваються стічні води з терикону, виявилось, що спочатку вода нагромаджується в каналі вздовж відвалу (вірю, бачила), а потім на території терикону йде в ґрунт... Ось цікаво: чи знає вода, де закінчується межа території і куди не можна текти?...

Мешканці розповідали, що одного разу чули, як на териконі щось вибухнуло. Кажуть, що якийсь хімічний процес дійшов до свого логічного завершення... Щоправда, дирекція ЦЗФ це заперечує. Головний маркшейдер щодо цієї історії саркастично зауважив, що ймовірність вибуху є тоді, коли буде атомна війна чи землетрус силою у 9 балів, щоб останній розколов терикон, а в цей час пішли б зливи... і коли всередині терикону є якийсь тепловий стан... Ну тоді, може, щось колись і вибухне...

Пригадую свій шкільний хімічний досвід, що з

вогнем або вугіллям, що тліє, краще не жартувати: якщо туди щось потрапить.... не дай нам Боже ще один Чорнобиль.

ВОДА! ВОДА!

Про воду на хуторі окрема історія. Тим, що вода на Вільшині скоріше нагадує напої “Малина”, “Оранж” чи “Яблуко”, нікого не здивуєш. “Якось я посуд мила. — пригадує Марія, — Поставила воду гріти в баняку (газопровід на хуторі так і не провели)... Коротше кажучи, довелося і воду вилити, й посуд викинути, бо якась хімічна реакція почалася: вода закипіла, піна пішла. Я скоро побігла вогонь виключати — та де там, каструлі вже стали чорними. Я їх мила-мила, так вони ще чорнішими ставали. Довелося все викинути”. А ви ще кажете прати чи пити....

“Я також, ще років 10 тому, коли люди особливої уваги на воду не звертали, сказала, що для дитини воду буду носити з фабрики. І так і носила в баночці, а сама... ну що ж, усім не принесеш. Пили і п’ємо те, що у колодязі. Не у всіх колодязях, звичайно, а так, вибірково, у кого більш-менш чиста і не дуже гірка... Відстоюємо, щось виварюємо, хтось з фабрики несе, але на все господарство не принесеш...”

Воду з фабрики почали возити на Вільшину недавно. Може 2-3 місяці тому, і то не постійно... “А Мисько позавчора в отій воді робака вилловив”, — обурюється одна бабця, на що інша її перебиває: “Живий робак в воді — значить вода нормальна”.

А між іншим, ще у 1993 році Сілецька сільська рада народних депутатів ухвалила рішення про додаткове виділення семи гектарів землі в районі діючого породного відвалу (тобто терикону) Червоноградській ЦЗФ, за умови, що об’єднання “Укрзахідвугілля”:

- проведе водопровід;
- прокладе дорогу з твердим покриттям;
- газифікує присілок (тобто хутір);
- відселить мешканців Вільшини.

Вже пройшло, дай Боже, 8 років і... Водопроводу як не було, так і досі немає, хоча проект підведення води до хутора припав пиллом вже давно. А вода стає все гіршою та гіршою. Газу також не видно. Що сам собі дістанеш, тим і

користуєшся. Дорогу, правда, протягнули, але не до кінця. Як завжди, кинули на півдорозі. Ще й камінням завалили... А дійсно: нащо кільком людям з хутору, який всеодно з часом відселять, асфальтова дорога? Треба ходити пішки — корисніше для здоров'я, та й машини на хуторі не всі мають.

І ЩО?

Невже так нічого й не роблять — спитаєте ви. Чого ж, роблять. От, наприклад, починаючи з 1996 року до 2000 кожен рік на папері штрафують то директора ЦЗФ, то директора шахти "ВМ", причому з вимогою про "тимчасове призупинення експлуатації ЦЗФ", але... Шахта, як і ЦЗФ, працюють і не тільки не зупиняються, а ще й набирають обертів.

ЛИШЕ ФАКТИ

За результатами досліджень районної та обласної санітарно-епідеміологічних станцій вода в криницях не відповідає ГОСТу "Вода питна" по вмісту марганцю, заліза. Дослідження атмосферного повітря показали, що відмічається перевищення пилу бурого вугілля, сажі, діоксиду азоту. Аналіз ґрунту показав перевищення вмісту кобальту, хрому та міді.

Від себе скажу: те, що я побачила в криницях та болотах навколо хутору швидше нагадує зливу яму якоїсь АЗС чи заводу-виробника фарби: вода місцями яскраво оранжево-сіро-зеленого кольору. Сказати з чого складається те, що колись називалося водою з криниці, напевно не зможе ніхто. "Там, здається, можна знайти усю таблицю Менделєєва", — сказав знайомий хімік. — „Вода гірка“. Особисто я не пробувала, але людям вірю, та й колір не подобається.

ЩО РОБИТИ?

Зробити зону надзвичайної екологічної ситуації з нашою бюрократичною системою важко, майже неможливо: на хуторі скорше люди повимирають, аніж встигнуть пройти процедуру визнання території зоною надзвичайної екологічної ситуації. А якщо й робити, всеодно людей потрібно виселити бодай з Вільшини. А потім... уявіть собі: зону проголошено, а навкруги — Червоноград (10 км), Соснівка та ще кілька сіл. Одним словом, це густонаселений район, де живуть люди, які, напевно, також не захочуть мешкати по сусідству з небезпечною зоною. А відселити усіх... якось накладно виходить...

Закрити ЦЗФ? Досвід показує, що, по-перше, не так це просто зробити практично, а не на папері. А по-друге, тоді потрібно буде зупинити увесь львівський вугільний басейн....

Закрити та розібрати терикон? А куди діти породу? Там її, за словами головного маркшейдера ЦЗФ, 38 млн тон, і ще сиплять.

Лишається одне (найпростіше) — відселити людей, які знаходяться в так званій санітарно-захисній зоні (18 сімей Сільця і Міжріччя). Але навіть у цьому випадку через 10 років, як казав відомий байкарь Крилов: "А воз и ныне там".

Вісник Екологічної Адвокатури

Ярина Остапик,

юрист БФ „Екоправо-Львів”

ВІЛЬШИНА: КОМЕНТАР ЮРИСТА

Згідно п. 5.4 Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів від 19 червня 1996 року промислові, сільськогосподарські та інші об'єкти, що є джерелами забруднення навколишнього середовища хімічними, фізичними та біологічними факторами повинні відокремлюватись від житлової забудови санітарно-захисними зонами.

Відповідно до цих Правил санітарно-захисна зона для породних відвалів, що експлуатуються, а отже і для породного відвалу ЦЗФ “Червоноградська”, становить 500 м.

Житлова забудова хутора Вільшина села Сілець знаходиться у санітарно-захисній зоні Центральної збагачувальної фабрики «Червоноградська». Це є порушенням вимог п. 5.10 Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, який передбачає, що у санітарно-захисних зонах не можна допускати розміщення житлових будинків з придомовими територіями, садів, водозабірних споруд.

Крім того, на території санітарно-захисної зони не дотримуються вимоги щодо якості навколишнього природного середовища та умов проживання.

Так, дослідження питної води в санітарно-захисній зоні ЦЗФ вказує, що вода не відповідає вимогам ГОСТ 2874-82 «Вода питна» за вмістом заліза і марганцю, речовин азотної групи. Це суперечить п. 8.14. Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, який вказує, що вміст шкідливих речовин у воді водних об'єктів господарсько-питного водокористування не повинен перевищувати їх граничнодопустимих концентрацій.

Результати дослідження повітря на території санітарно-захисної зони ЦЗФ вказують, що вміст в ньому пилу та сажі в 3-6 разів перевищує граничнодопустимі концентрації. Це порушує вимоги ст.19 Закону України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”, де зазначено, що атмосферне повітря в населених пунктах повинно відповідати санітарним нормам.

При аналізі ґрунту в ньому виявлено перевищення концентрації кобальту, хрому та ртуті. Це є порушенням п. 8.22. Правил, де зазначено, що при виявленні в ґрунті хімічних речовин в кількості, що перевищує граничнодопустимі рівні, забороняється використання таких земельних ділянок під забудову.

Оскільки мешканці проживають у санітарно-захисній зоні ЦЗФ, вони підлягають відселенню. Підставою для відселення є також невідповідність показників навколишнього середовища вимогам законодавства, що порушує права мешканців на безпечне для життя та здоров'я навколишнє природне середовище та умови проживання.

Зважаючи на це, органами влади різних рівнів, починаючи з 1993р., було прийняті рішення, які зобов'язували відселити осіб, що проживають у санітарно-захисній зоні ЦЗФ. Такі рішення були прийняті Сілецькою сільською радою, Виконавчим комітетом Сокальської районної ради, Львівською обласною адміністрацією, Міністерством палива та енергетики, Державною комісією з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. Разом з тим, жодне з цих рішень не було виконане.

У такій ситуації відповідно до ст. 6 Цивільного кодексу України мешканці вправі звернутись до суду за захистом своїх порушених прав (і зокрема права на безпечні для життя та здоров'я умови проживання та навколишнє природне середовище) і вимагати поновлення порушеного права — відселення їх з території санітарно-захисної зони, посилаючись на факт проживання у санітарно-захисній зоні, перевищення граничнодопустимих концентрацій шкідливих речовин у воді, повітрі, ґрунті та вимагати виконання відповідних рішень державних органів про відселення (слід зазначити, що мешканці вправі звернутись до суду, посилаючись навіть лише на факт проживання у санітарно-захисній зоні та невідповідність якості води, повітря, ґрунту встановленим нормативам). ■

З приходом осені проблема спалювання листя набула особливої актуальності. Мешканці багатьох населених пунктів України стурбовані ситуацією, що складається: опале листя спалюється у парках, скверах та на території інших зелених насаджень, виділяючи при цьому у повітря шкідливі речовини, накопичені протягом літа.

Оксана Білобран,

помічник юриста, БФ „Екоправо-Львів”.

СПАЛЮВАННЯ ЛИСТЯ

Питання можливості спалювання опалого листя врегульоване у чинному законодавстві України. Так, пункти 3.6 та 6.4.2 Правил утримання зелених насаджень міст та інших населених пунктів України, затверджених Наказом державного комітету по житлово-комунальному господарству від 29 липня 1994 року № 70 категорично забороняють спалювати листя на території зелених насаджень.

Подібну за змістом норму містить стаття 27 Закону України “Про рослинний світ”, яка зазначає, що випалювання сухої природної рослинності чи її залишків без дозволу органів державного контролю у галузі охорони навколишнього природного середовища забороняється.

Чинним законодавством України встановлена відповідальність за порушення цих забороняючих норм. Так, стаття 77-1 Кодексу про адміністративні правопорушення (КпАП) передбачає відповідальність за самовільне спалювання опалого листя у парках, інших зелених насадженнях без дозволу органів державного контролю у галузі охорони навколишнього природного середовища або з порушенням такого дозволу. Така діяльність тягне за собою на-

кладення екології та природних ресурсів України. Від їх імені розглядати ці справи та накладати адміністративні стягнення мають право такі посадові особи: Головний державний інспектор України з охорони навколишнього природного середовища та його заступники, головні державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя та їх заступники, головні державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища Чорного, Азовського морів та їх заступники, старші державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища, державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища.

Питання спалювання листя може врегулюватись і актами місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. До прикладу, Правила благоустрою і утримання території міста Львова, затверджені ухвалою Львівської міської ради від 26 жовтня 2000 року, забороняють спалювати сміття, опале листя та інші відходи на вулицях, в подвір'ях, урнах. ■

кладення штрафу на винних громадян та посадових осіб. Для притягнення винних осіб до відповідальності необхідним є складання протоколу про адміністративне правопорушення. Згідно із ст.255 КпАП правом складання протоколу про вказане правопорушення мають посадові особи органів Міністерства екології та природних ресурсів, а також громадські інспектори з охорони довкілля.

Після складання протоколу справа про таке правопорушення підлягає вирішенню органами Мі-

Продовжуючи серію консультацій щодо поводження з зеленими насадженнями, відповідаємо на запитання: яким чином національне законодавство регулює порядок їх знесення?

Ігор Топилко,

помічник юриста БФ „Екоправо-Львів”

ПРАВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗНЕСЕННЯ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ

Питання утримання зелених насаджень регулюється Правилами утримання зелених насаджень міст та інших населених пунктів України, затверджених Наказом Державного комітету України по житлово-комунальному господарству від 29 червня 1994 р. №70.

Знесення та пересадка дерев, чагарників, газонів, квітників (далі — зелені насадження) може здійснюватись лише при наявності спеціального дозволу (ордера). Ордер видається на підставі рішення місцевого органу державної виконавчої влади з врахуванням акта обстеження зелених насаджень, погодженого з місцевими органами Міністерства екології та природних ресурсів України. В акті обстеження та в ордері повинна міститися конкретна інформація про зелені насадження (порода, діаметр стовбура, кількість, ступінь пошкодження, адреса розташування та, при необхідності, — додана схема їх розміщення).

Питання про знесення зелених насаджень при потребі може бути вирішено на замовлення власників зелених насаджень, за заявою безпосередньо керівників підприємств, які мають на своєму балансі зелені насадження або ж заявою інших зацікавлених осіб. Заява подається до місцевого органу державної виконавчої влади або відповідного структурного підрозділу, який здійснює безпосереднє управління зеленим господарством міст (районів міст), чи до виконавчого органу місцевого самоврядування щодо насаджень, які перебувають у комунальній власності.

Саме цей, або уповноважений ним орган, або посадові особи проводять обстеження зелених насаджень для оформлення ордерів на проведення санітарних вирубок, видалення сухостійких, пошкоджених хворобами та шкідниками дерев та кущів, вирубки дерев, чагарників на ділянках, відведених під нове будівництво, реконструкцію та інше; також оформляють доз-

воли на проведення ремонтно-будівельних робіт на об'єктах зеленого господарства. На цей орган також покладається обов'язок по здійсненню перевірок фактів за листами та скаргами громадян з питань утримання та охорони зелених насаджень.

У невеликих населених пунктах функції управління зеленим господарством можуть бути покладені на відповідні відділи або на окремих спеціалістів відділів органів державної виконавчої влади чи місцевого самоврядування.

Заявники також повинні сплатити та подати банківський документ про оплату відновлювальної вартості зелених насаджень, що підлягають знесенню на ділянках, відведених під нове будівництво, реконструкцію.

Проте, поряд із вищезгаданими Правилами, органами місцевого самоврядування можуть прийматися локальні нормативно-правові акти з питань утримання, охорони зелених насаджень, які перебувають у комунальній власності.

Для прикладу, у місті Львові Розпорядженням Міського голови від 25.06.1999р. № 329 „Про контроль за охороною зелених насаджень в м. Львові” було затверджено „Порядок видачі дозволів на знесення, формовку, пересадку зелених насаджень в м. Львові” (далі — Порядок).

Згідно цього Порядку, дозволу на знесення, формовку, пересадку зелених насаджень видають районні адміністрації м. Львова або, в окремих випадках, Департамент міського інженерного господарства. Останній видає дозволу при необхідності проведення капітального ремонту зелених насаджень, при здійсненні робіт по утриманні та поточному ремонті загальноміських, ботанічних та дендрологічних парків та на вирубку дерев, чагарників на ділянках, відведених під будівництво, реконструкцію тощо. ■

Продовжуючи тему реєстрації громадських організацій, доцільно детальніше зупинитися на питанні реєстрації благодійних організацій. Вказані організації створюються і діють на підставі Закону України “Про благодійництво та благодійні організації”. Це зумовлює певні особливості їх правового статусу та порядку реєстрації.

Ярина Остапик,
юрист БФ „Екоправо-Львів”

ЯК ЗАРЕЄСТРУВАТИ БЛАГОДІЙНУ ОРГАНІЗАЦІЮ

Що таке благодійна організація?

Благодійна організація — це недержавна організація, головною метою діяльності якої є здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб.

У яких напрямках може здійснювати свою діяльність благодійна організація?

Благодійна діяльність може здійснюватися у таких основних напрямках:

- сприяння практичному здійсненню загальнодержавних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, що спрямовані на поліпшення соціально-економічного становища;
- поліпшення матеріального становища набувачів благодійної допомоги, сприяння соціальної реабілітації малозабезпечених, безробітних, інвалідів, інших осіб, які потребують піклування, а також подання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;
- подання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок стихійного лиха, екологічних, техногенних та інших катастроф, в результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам репресій, біженцям;
- сприяння розвитку науки і освіти, реалізації науково-освітніх програм, подання допомоги вчителям, вченим, студентам, учням;
- сприяння розвитку культури, в тому числі реалізації програм національно-культурного розвитку, доступні всім верствам населення, особливо малозабезпечених, до культурних цінностей та художньої творчості;
- подання допомоги талановитій творчій молоді;
- сприяння охороні і збереженню культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;
- подання допомоги у розвитку видавничої справи, засобів масової інформації, інформаційної інфраструктури;
- сприяння розвитку природно-заповідного фонду та природоохоронної справи;

- сприяння розвитку охорони здоров'я, масової фізичної культури, спорту і туризму, пропагування здорового способу життя, участь у поданні медичної допомоги населенню та здійснення соціального догляду за хворими, інвалідами, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують соціальної підтримки та піклування;
- сприяння захисту материнства та дитинства, подання допомоги багатодітним та малозабезпеченим сім'ям.

Конкретні напрями благодійництва та благодійної діяльності визначаються благодійниками і статутами (положеннями) благодійних організацій.

У яких організаційно-правових формах можуть створюватись благодійні організації?

Благодійні організації можуть створюватись як:

- членська благодійна організація;
- благодійний фонд;
- благодійна установа;
- інші благодійні організації (фундації, місії, ліги тощо).

Конкретна організаційно-правова форма благодійних організацій визначається засновниками (засновником).

Який статус можуть мати благодійні організації?

Благодійні організації утворюються і діють за територіальним принципом і поділяються за своїм статусом на всеукраїнські, місцеві та міжнародні.

Місцеві благодійні організації — організації, діяльність яких поширюється на територію відповідного регіону або адміністративно-територіальної одиниці.

Всеукраїнські благодійні організації — організації, діяльність яких поширюється на територію всієї України та які мають свої відділення

(філії, представництва) в більшості областей України.

Міжнародні благодійні організації — організації, діяльність яких поширюється на територію України і хоча б однієї іншої держави.

Хто може бути засновником благодійної організації?

Засновниками (засновником) благодійної організації можуть бути громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, які досягли 18 років, а також юридичні особи незалежно від форм власності. Не можуть бути засновниками благодійної організації органи державної влади і органи місцевого самоврядування, а також державні і комунальні підприємства, установи, організації України, що фінансуються з бюджету.

Ким здійснюється державна реєстрація благодійних організацій?

Реєстрацію всеукраїнських та міжнародних благодійних організацій здійснює Міністерство юстиції України.

Реєстрацію місцевих благодійних організацій, а також відділень, філій, представництв всеукраїнських та міжнародних благодійних організацій здійснюють органи Міністерства юстиції України на місцях, а саме:

- головне управління юстиції Міністерства юстиції в Автономній Республіці Крим — благодійних організацій, діяльність яких поширюється на територію Автономної Республіки Крим;
- обласне, Київське та Севастопольське міське управління юстиції — благодійних організацій, діяльність яких поширюється відповідно на території області, міст Києва та Севастополя;
- районне, районне у містах Києві та Севастополі управління юстиції — благодійних організацій, діяльність яких поширюється на території відповідного району, міста районного значення або селища, села, що входять до складу цього району;
- міське (міста обласного значення) управління юстиції — благодійних організацій, діяльність яких поширюється на територію міста обласного значення;
- районне у місті управління юстиції — благодійних організацій, діяльність яких поширюється на територію відповідного району в місті.

У разі коли діяльність місцевої благодійної організації поширюється на територію двох і більше адміністративно-територіальних одиниць, її реєстрація проводиться відповідним реєструючим органом за місцем розташування виконавчого органу благодійної організації.

Який розмір плати за державну реєстрацію благодійних організацій?

За реєстрацію місцевих благодійних організацій, а також відділень, філій, представництв всеукраїнських, міжнародних благодійних організацій — п'ять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян*.

За реєстрацію всеукраїнських благодійних організацій — вісім неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

За реєстрацію міжнародних благодійних організацій — десять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Які документи подаються для державної реєстрації благодійної організації?

Для державної реєстрації благодійної організації до відповідного реєструючого органу подається:

- заява засновників (засновника) чи їх уповноважених представників, підписи яких засвідчуються у нотаріальному порядку. Заява подається у місячний термін з дня прийняття рішення про заснування благодійної організації установчими зборами (з'їздом, конференцією);
- протокол установчих зборів (з'їзду, конференції) із зазначенням рішення про заснування благодійної організації та затвердження статуту (положення), рішення про вибори виконавчих, розпорядчих та контролюючих органів;
- статут (положення) благодійної організації у двох примірниках;
- відомості про засновників (засновника) благодійної організації:
  - для фізичних осіб — прізвище, ім'я та по батькові, рік народження, місце проживання і місце роботи, посада;
  - для юридичних осіб — назва, юридична адреса, копія статуту (положення) та копія документа про реєстрацію, засвідчені в нотаріальному порядку, рішення керівного органу або протокол загальних зборів колективу, яким підтверджується згода на заснування благодійної організації.

Іноземна юридична особа подає документ, який свідчить про її реєстрацію в країні місцезнаходження. Цей документ повинен бути засвідчений відповідно до законодавства країни, яка його видала, перекладений українською мовою та легалізований на території України;

* Неоподатковуваний мінімум доходів громадян становить 17 грн.

д) відомості про органи управління благодійної організації та членів виконавчого органу (прізвище, ім'я та по батькові, рік народження, місце проживання і місце роботи, посада), а також підтвердження юридичної адреси (гарантійний лист власника приміщення, договір оренди тощо). У разі надання під юридичну адресу займаної квартири подаються довідка про склад сім'ї та заяви повнолітніх членів сім'ї про свою згоду;

е) відомості про наявність відділень (філій, представництв) благодійної організації, підтвержені протоколами загальних зборів членів її відділень (філій) або їх представників, довіреність та інші документи (при наявності відділень благодійної організації)

є) документ про сплату коштів за державну реєстрацію благодійної організації.

Міжнародна благодійна організація подає також документи, які підтверджують поширення її діяльності на територію хоча б однієї держави (заява, відомості про координаторів, наказ, протоколи, документи про легалізацію тощо), засвідчені в установленому порядку.

Які документи подаються для реєстрації відділення всеукраїнської, міжнародної благодійної організації?

Для реєстрації відділення всеукраїнської, міжнародної благодійної організації до відповідного реєструючого органу, подається:

- а) заява;
- б) статут (положення) відділення у двох примірниках;
- в) протокол установчих зборів (з'їзду, конференції), на яких прийнято статут (положення) відділення благодійної організації та обрано органи управління;
- г) відомості про засновників (засновника) відділення;
- д) копії статуту (положення) та свідоцтва про державну реєстрацію всеукраїнської, міжнародної благодійної організації, засвідчені в нотаріальному порядку;
- е) підтвердження органом управління всеукраїнської, міжнародної благодійної організації факту про створення цього відділення і затвердження його статуту (положення);
- є) документ, що засвідчує сплату коштів за державну реєстрацію відділення;
- ж) підтвердження юридичної адреси (гарантійний лист власника приміщення, договір оренди тощо). У разі надання під юридичну адресу займаної квартири подаються довідка про склад

сім'ї та заяви повнолітніх членів сім'ї про свою згоду.

З моменту державної реєстрації відділенню надається статус юридичної особи.

Які документи подаються для реєстрації філії, представництва всеукраїнської, міжнародної благодійної організації?

Для реєстрації філії, представництва всеукраїнської, міжнародної благодійної організації до реєструючого органу подаються:

- а) заява керівника всеукраїнської, міжнародної благодійної організації;
- б) копії статуту (положення) та свідоцтва про державну реєстрацію благодійної організації, засвідчені у нотаріальному порядку;
- в) рішення органу управління благодійної організації про створення філії, представництва;
- г) копія довіреності на здійснення представницьких функцій, оформлена в установленому законодавством порядку (із зазначенням терміну її дії, прізвища та імені представника, місця проживання, повноважень);
- д) документ, що засвідчує сплату коштів за державну реєстрацію філії, представництва.

Філії та представництва, створені всеукраїнською, міжнародною благодійною організацією, підлягають державній реєстрації без надання їм статусу юридичної особи.

НОРМАТИВНА БАЗА

Закон України "Про благодійництво та благодійні організації" 16 вересня 1997 року № 531/97

Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 382 "Про затвердження положення про порядок державної реєстрації благодійних організацій" із змінами і доповненнями, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 1998 року № 1640

Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 383 "Про розміри і порядок справляння плати за державну реєстрацію благодійних організацій"

Подаємо зразки примірних документів, які можуть бути корисними при реєстрації благодійної організації:

- ◆ заява (додаток 1),
- ◆ статут організації (додаток 2),
- ◆ протокол загальних зборів засновників (додаток 3),
- ◆ відомості про засновників (додаток 4),
- ◆ відомості про склад Правління (додаток 5),
- ◆ відомості про склад Наглядової ради (додаток 6),
- ◆ відомості про відділення (філії, представництва) (додаток 7).

Додаток 1

ЗАЯВА

Засновники _____

(прізвище, ім'я та по-батькові, рік народження,

місце постійного проживання громадянина

або найменування та адреса юридичної особи)

подають установчі документи на реєстрацію _____

(назва благодійної організації

і територія, в межах якої діє благодійна організація)

Статут прийнято _____

рік, місяць, число,

назва органу, який прийняв статут

Мета діяльності благодійної організації _____

Назва та юридична адреса постійно діючого виконавчого органу благодійної організації _____

Засновники (засновник): _____

(дата)

(підпис)

Примітка. Підписи засновників (засновника) повинні бути завірнені в нотаріальному порядку.

Додаток 2

“ЗАРЕЄСТРОВАНО”

_____
_____
_____
_____

ЗАТВЕРДЖЕНО

Загальними зборами

(назва організації)

від _____ 200 р.

Голова зборів

СТАТУТ

(примірний)

(назва благодійної організації)

М. _____

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. _____
(назва благодійної організації)

(у подальшому Організація) є місцевою (всеукраїнською, міжнародною) благодійною організацією, яка діє на засадах законності, гуманності, спільності інтересів і рівності прав її учасників, гласності, добровільності та самоврядування. Діяльність організації поширюється на територію _____

2. Юридична адреса _____

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

3. Метою створення і діяльності Організації є надання допомоги _____, сприяння _____

4. Основні завдання Організації:

подання допомоги _____

сприяння _____

розвиток _____

5. Форми здійснення діяльності Організації. Відповідно до цього статуту, керуючись законодавством України, Організація здійснює

1) _____

2) _____

3) _____

6. Організація є юридичною особою, має самостійний баланс, відокремлене майно, розрахунковий та валютний рахунки в банках, власну печатку, штамп та емблему. Організація набуває права юридичної особи з моменту державної реєстрації.

7. З метою здійснення статутної діяльності Організація має право:

- самостійно вирішувати питання про подання благодійної допомоги її набувачам, використовувати цільові пожертвування, що подаються благодійниками на реалізацію благодійної програми згідно з умовами цього пожертвування;
- утворювати відповідно до законодавства України свої відділення, філії, представництва;
- об'єднуватися у спілки, асоціації та інші об'єднання, що створюються на добровільній основі і сприяють виконанню статутних завдань;
- обмінюватися інформацією та спеціалістами з відповідними організаціями зарубіжних країн;
- організовувати збір благодійних пожертвувань та внесків від фізичних та юридичних осіб, іноземних держав та міжнародних організацій;
- постійно визначати форми, об'єкти, суб'єкти і обсяги благодійної допомоги;
- відкривати рахунки (у національній та іноземній валютах) в установах банків;
- засновувати засоби масової інформації, підприємства і організації, займатися видавничою діяльністю;
- бути членом інших благодійних організацій;
- мати власну символіку, популяризувати своє ім'я (назву), символіку;
- мати інші права згідно з законодавством України.

8. Благодійна організація зобов'язана:

- забезпечити виконання статутних завдань,
- забезпечити вільний доступ до своїх звітів, документів про господарську та фінансову діяльність.

У своїй діяльності Організація керується чинним законодавством України та цим Статутом.

УМОВИ І ПОРЯДОК ПРИЙОМУ В ЧЛЕНИ ОРГАНІЗАЦІЇ, ПРИПИНЕННЯ ЧЛЕНСТВА. ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ ЧЛЕНІВ ОРГАНІЗАЦІЇ

9. Членами Організації є _____

(вимоги до членів організації)

які визнають статут Організації і беруть участь в її діяльності. Членами Організації можуть бути юридичні особи незалежно від форм власності.

10. Прийом в члени Організації та вибуття з неї здійснюється на підставі письмової заяви за рішенням Загальних зборів членів Організації. Членство в Організації припиняється:

- а) за власним бажанням члена на підставі письмової заяви;
- б) виключенням з членів Організації у випадку:
  - порушення умов Статуту,
  - невиконання обов'язків, передбачених Статутом,
  - вчинення дій, які компрометують Організацію чи завдали їй матеріальну або моральну шкоду,
  - вчинення проступку або злочину, несумісного з перебуванням в Організації.

11. Виключення з членів Організації здійснюється за рішенням Загальних зборів. Член, що виключається, вправі представити письмове пояснення.

12. Члени Організації мають право:

- брати безпосередню участь у діяльності Організації відповідно до своїх фахових і громадських інтересів;
- обирати і бути обраними в керівні органи Організації;
- отримувати інформацію про діяльність Організації;
- вносити пропозиції з питань діяльності Організації і вимагати їх розгляду керівними органами Організації;
- отримувати захист Організації у випадку незаконних дій з боку фізичних, юридичних осіб чи державних органів при виконанні обов'язків, пов'язаних з діяльністю Організації.

13. Члени Організації зобов'язані:

- дотримуватись вимог Статуту Організації;
- старанно виконувати обов'язки, покладені відповідно до розподілу та доручення керівних органів Організації;
- виявляти ініціативу для забезпечення успішної діяльності Організації;
- утримуватись від діяльності, що може завдавати шкоду Організації;
- дотримуватись морально-етичних принципів Організації, не вести діяльність, яка їм суперечить.

ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

14. Вищим органом управління Організації є Загальні збори її членів. Загальні збори правомочні, якщо на них присутні не менше 2/3 членів Організації. До складу Загальних зборів входять всі члени Організації, кожен з яких при вирішенні питань володіє одним голосом. Загальні збори скликаються Президентом Організації не менше одного разу на рік або в будь-який час на вимогу 1/3 членів Організації або Наглядової ради.

Компетенція загальних зборів:

- затвердження, внесення змін та доповнень до Статуту;
- визначення основних напрямків діяльності Організації;
- затвердження благодійних програм;
- визначення структури Організації;
- обрання та звільнення з посади Президента, членів Правління та Наглядової ради;
- затвердження звітної доповіді Президента та Наглядової ради;
- прийняття та виключення з членів Організації;
- прийняття рішення про реорганізацію або ліквідацію Організації;

Рішення Загальних зборів вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менше 1/2 присутніх учасників зборів.

15. Виконавчим органом Організації є Правління, члени якого обираються Загальними зборами. Керівництво Правління здійснює Президент, а за його відсутності — Віце-президент, який визначає порядок роботи Правління та розподіл обов'язків між членами Правління. Компетенція Правління:

- загальне керівництво Організацією в період між Загальними зборами;

- розробка і внесення пропозицій щодо поточної та перспективної діяльності Організації;
- організація ведення внутрішньої документації Організації.

Рішення Правління приймаються простою більшістю голосів членів Правління.

16. Президент Організації обирається Загальними зборами, терміном на 2 роки. Президент Організації в межах своєї компетенції:

- без доручення діє від імені Організації;
- представляє Організацію у відносинах з державними та громадськими організаціями та установами, іншими юридичними та фізичними особами;
- розпоряджається майном та коштами Організації;
- очолює Правління Організації;
- призначає Віце-президента Організації;
- приймає на роботу та звільняє працівників Організації, визначає їх посадові обов'язки;
- керує роботою членів та працівників Організації;
- скликає Загальні Збори та готує їх проведення;
- вирішує інші питання, пов'язані з діяльністю Організації, які не віднесені до компетенції Загальних зборів.

Президент може бути звільнений з посади за рішенням Загальних зборів до закінчення строку:

- за власним бажанням;
- при невиконанні вимог Статуту Організації;
- вчиненні ним протиправного діяння;
- якщо його дії заподіяли шкоду Організації.

17. Віце-президент Організації виконує доручення Президента Організації, а за відсутності Президента Організації здійснює його повноваження.

18. Розпорядчі та контролюючі функції в Організації здійснює Наглядова рада. Наглядова рада здійснює контроль за господарсько-фінансовою діяльністю організації шляхом перевірок, які здійснюються по закінченні фінансового року.

Наглядова рада має право :

- отримувати будь-які документи, що стосуються фінансової діяльності Організації;
- вимагати від посадових осіб Організації письмових пояснень;
- вносити на розгляд Загальних зборів будь-які питання, що стосуються результатів проведених нею перевірок.

Для забезпечення своєї діяльності Організація може мати штатний апарат.

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ТА ПОРЯДОК ВИКОРИСТАННЯ МАЙНА І КОШТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ

19. У власності Організації може перебувати рухоме й нерухоме майно, матеріальні та нематеріальні активи, кошти, а також інше майно, придбане на законних підставах. Організація має право здійснювати відносно майна та коштів, які знаходяться у її власності, будь-які угоди, що не суперечать її статутним цілям та законодавству України.

20. Майно та кошти Організацій складають:

- внески засновників (засновника) та інших благодійників;
- благодійні внески і пожертвування, що мають цільовий характер (благодійні гранти), надані фізичними та юридичними особами в грошовій та натуральній формі;
- надходження від проведення благодійних кампаній по збору благодійних пожертвувань, благодійних масових заходів, благодійних лотерей та благодійних аукціонів з реалізації майна та пожертвувань, які надійшли від благодійників;
- доходи від депозитних вкладів та від цінних паперів, надходження від підприємств, організацій, що перебувають у власності благодійної організації;
- інші джерела, не заборонені законодавством України.

Джерелом формування майна та коштів благодійної організації не можуть бути кредити.

Майно та кошти благодійної організації не можуть бути предметом застави.

ГОСПОДАРЬКА ТА ФІНАНSOVA ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ

21. Організація здійснює господарську діяльність, спрямовану на виконання її статутних цілей та завдань. Організація користується самостійністю у питаннях прийняття господарських рішень, визначення умов оплати праці працівників апарату благодійної організації, використання власних фінансових та матеріальних ресурсів відповідно до вимог законодав-

ства. Організація обліковує на окремих банківських рахунках кошти для господарської та благодійної діяльності як в національній, так і в іноземній валюті. Надходження Організації від фінансової діяльності спрямовуються виключно на благодійництво і забезпечення господарської діяльності у розмірах та порядку, передбачених чинним законодавством.

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ

22. Міжнародна благодійна діяльність Організації здійснюється шляхом участі в міжнародних благодійних проектах, участі в роботі міжнародних благодійних організацій, а також в інших формах, що не суперечать законодавству України, нормам і принципам міжнародного права. Організація здійснює міжнародні зв'язки в порядку, передбаченому чинним законодавством і може вступати в міжнародні громадські організації, утворювати міжнародні спілки, підтримувати прямі міжнародні контакти, укладати відповідні угоди, а також брати участь у міжнародних заходах, цілі яких не суперечать інтересам України та її міжнародно-правовим зобов'язанням. Організація може проводити міжнародні семінари, конференції, виставки, конкурси тощо.

ПОРЯДОК ВНЕСЕННЯ ЗМІН І ДОПОВНЕНЬ ДО СТАТУТУ ОРГАНІЗАЦІЇ

23. Зміни і доповнення до статуту Організації приймаються Загальними зборами членів і вважаються прийнятими, якщо за них проголосувало не менше 2/3 учасників Загальних зборів. Зміни і доповнення до статуту реєструються у порядку, встановленому законодавством.

ПОРЯДОК ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

24. Припинення діяльності Організації відбувається шляхом її реорганізація або ліквідації. Припинення діяльності Організації здійснюється за рішенням Загальних зборів, а також в інших випадках, передбачених чинним законодавством. Рішення Загальних зборів про реорганізацію або ліквідацію вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менше 2/3 учасників Загальних зборів.

25. Кошти і майно Організації, які залишилися після припинення її діяльності і розрахунку з кредиторами, використовується на благодійні цілі, а у випадках, передбачених законодавчими актами, за рішенням суду спрямовується в доход держави.

Додаток 3

ПРОТОКОЛ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ ЗАСНОВНИКІВ

(назва благодійної організації)

“___” _____ 200__р.

(м. _____)

Присутні:

- _____
- _____
- _____

Порядок денний

- Про утворення _____
(назва благодійної організації)
- Затвердження Статуту.
- Вибори Президента.
- Вибори Правління.
- Вибори Наглядової ради.

1. Слухали:

Про утворення _____
(назва благодійної організації)

Виступили: _____

Вирішили: Утворити _____
(назва благодійної організації)

2. Слухали

Про затвердження Статуту організації.
Виступили: _____

ВІДПОВІДАЄМО НА ЗАПИТАННЯ

Вирішили: Затвердити Статут _____
(назва благодійної організації)

3. Слухали:
Про вибори Президента _____
(назва благодійної організації)

Виступили: _____
Вирішили: Обрати Президентом _____ (П.І.Б.)

4. Слухали:
Про вибори Правління _____
(назва благодійної організації)

Виступили: _____
Вирішили: Обрати Правління у складі _____

5. Слухали:
Про вибори Наглядової ради _____
(назва благодійної організації)

Виступили: _____
Вирішили: Обрати Наглядову раду у складі _____

Голова зборів: _____ (П.І.Б.)

Секретар: _____ (П.І.Б.)

Додаток 4

ВІДОМОСТІ ПРО ЗАСНОВНИКІВ

_____ (назва організації)

№	Прізвище, ім'я, по-батькові Назва юридичної особи*	Рік народж.	Місце постійного проживання, телефон Юридична адреса*	Місце роботи (заняття), посада, телефон

* Для юридичних осіб-засновників

Додаток 5

ВІДОМОСТІ ПРО ПРО СКЛАД ПРАВЛІННЯ

_____ (назва організації)

№	Прізвище, ім'я, по-батькові	Рік народження	Місце постійного проживання, телефон	Місце роботи (заняття), посада, телефон	Посада в організації
1					Президент

Додаток 6

ВІДОМОСТІ ПРО ПРО СКЛАД НАГЛЯДОВОЇ РАДИ

_____ (назва організації)

№	Прізвище, ім'я, по-батькові	Рік народження	Місце постійного проживання, телефон	Місце роботи (заняття), посада, телефон	Посада в організації

Додаток 7

ВІДОМОСТІ ПРО ВІДДІЛЕННЯ (ФІЛІЇ, ПРЕДСТАВНИЦТВА)

_____ (назва організації)

№	Назва відділення (філії, представництва)	Юридична адреса	Дані про органи управління	Відомості про представників на місцях

Зоряна Козак,
к. ю. н., юрист БФ "Екоправо-Львів"

Андрій Андрусевич,
аспірант кафедри міжнародного права
Львівського національного університету імені І. Франка

Однією з цілей діяльності проекту West NIS (West Newly Independent States — західні нові незалежні держави), який ми вже описували у № 15 Вісника Екологічної Адвокатури, є надання неурядовим організаціям допомоги по створенню або удосконаленню власних веб-сторінок. На момент створення проекту деякі з його учасників вже мали розроблені та розміщені в Інтернеті веб-сторінки, а деякі отримали можливість створити та удосконалити їх. Пропонуємо Вашій увазі огляд декількох з них.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТУ WEST NIS: ОГЛЯД ВЕБ-СТОРИНОК УЧАСНИКІВ

Благодійний інформаційно-видавничий центр "Зелене досьє" (м. Київ, Україна) заснований в 1994 році з метою поширення інформації про стан довкілля та місце людини у ньому. Він організовує і проводить кампанії у пресі, прес-конференції, семінари-тренінги з питань роботи з пресою та з екологічної журналістики, видає необхідну екологічну літературу, надає можливість користуватися його інформацією і еко-бібліотекою.

[HTTP://WWW.DOSSIER.KIEV.UA](http://www.dossier.kiev.ua) — Веб-сторінка "Зеленого досьє" — подає актуальну й оперативну екологічну інформацію з України та світу для журналістів. Проте ця інформація є корисною також для інших суб'єктів інформаційного простору.

Сторінка "Зеленого досьє" має мапу, що охоплює інформацію "Про центр" і "Проекту", в яких він приймає участь, його "Контактну" інформацію, а також містить "Новини", "Еко-Тиждень" (щотижневий дайджест), "Добірки" та "ГЕконовини" (дайджест). У розділі "ЕкоТиждень" Ви можете знайти сьогоднішню інформацію

та її архів за останні кілька місяців. Крім цього "Зелене досьє" може надати додаткову інформацію з питань, що зацікавили читачів, або підготувати відповідний матеріал. Розділ "Добірки" подає тематичні добірки докладних відомостей про різноманітні екологічні проблеми, доповіді, публікації, а саме: біорізноманіття та заповідна справа, відходи та переробка, вода та водні ресурси, вплив на здоров'я, продукти харчування, генна інженерія та генетично модифікована продукція, екологічна освіта та виховання, енергетика, зміна клімату, катастрофи, стихійні лиха, проблеми довкілля різних регіонів України та інші.

Інформація, як правило, подається англійською, російською і українською мовами.

Харківська міська громадська організація "ЕкоПраво-Харків" (м. Харків, Україна) створена в травні 1993 року. Основними цілями діяльності організації є захист екологічних прав громадян і громадських організацій, навчання та підвищення рівня екологічної і правової культури громадян і недержавних організацій, підготовка та обговорення законопроектів з охорони навколишнього природного середовища і їх

правова оцінка та інші напрями, що спрямовані на розвиток і всебічну підтримку громадського руху в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Веб-сторінка “ЕкоПраво-Харків” — [HTTP://WWW.IATP.KHARKOV.UA/ECOPRAVO](http://WWW.IATP.KHARKOV.UA/ECOPRAVO) — складається з наступних розділів:

- “Проекти”, в яких приймає участь організація;
- “Організація”, де подається інформація про голову та штат;
- “Справи” — наводиться досвід організації у сфері правозахисної діяльності. Як приклад, описуються три показові справи; “Сороківка” (план спорудження полігону твердих відходів), “Артемсіль” (проект поховання у вироблених соляних шахтах радіоактивних відходів) і “Змієвська ГРЕС” (захист мешканців с. Лиман від негативного впливу функціонування Змієвської ГРЕС);
- “Наші консультації” — цей розділ містить консультації, надані організацією через Інтернет. Відвідувач може направити запит із питанням, що його цікавить, заповнивши і надіславши відповідну форму;
- “Семінари” — включає інформацію про проведені семінари та семінари, що будуть проведені найближчим часом;
- “Публікації” — у цьому розділі наводиться перелік публікацій, здійснених “ЕкоПраво-Харків”, окремі з них є в електронному варіанті (наприклад, “Екологічне законодавство (збірник законодавчих актів)”, “Аналіз правових основ діяльності громадських організацій у Республіці Білорусі”);
- “Проекти законодавства”, “Анонси законодавства”, “Судова практика” — у цьому розділі розміщені електронні варіанти нових нормативно-правових актів з питань охорони навколишнього природного середовища, судова практика та проекти законодавства;
- “Надзвичайні події”, “Об’яви”, “Наші друзі” і “Вітання та подяки”.

Веб-сторінка існує у двох мовних версіях — українській і англійській. Проте за змістом ці версії не є ідентичними, українська ж версія включає матеріал як українською, так і російською мовами.

Екологічне товариство “БІОТИКА” (м. Кишинів, Молдова) зареєстровано в квітні 1993 року як неприбуткова і позаполітична екологічна асоціація, що об’єднує науковців, експертів, вчителів і студентів, які займаються питаннями екології, біології та права. БІОТИКА здійснює діяльність у трьох напрямках: збереження біорізноманіття; розвиток національного

BIOTICA Ecological Society

P.O.Box 1479
Kishinev 2043

MOLDOVA

+373-2-

243274

E-mail:
biotica@mdearn.cri.md
paolo@mdearn.cri.md
ploag@mdearn.cri.md
bio@mdearn.cri.md

Contact:
Piotr Gorbanenko,
President of Board
Alexei Andreev & Ilya Trombitsky -
Board members

Who we are:

BIOTICA registered as a national Moldovan non-profit non-political environmental association on April 2nd, 1993 (Non-profit number 158). The organization BIOTICA consists of scientists, experts, teachers and students in ecology, biology and law. Membership - 60 (of which 13 hold PhDs).

Our priorities:

BIOTICA has three main areas of activity:

- 1] Conservation of biodiversity
- 2] Development of national environmental legislation and public participation in decision-making process
- 3] Creation of legal basis for NGOs activity in Moldova

Results of Activity:

BIOTICA has organized expeditions and field studies on the conservation of endangered species and habitats along the Dniester River, and proposed to local authorities the program of revitalization of the State Reserve ‘Iagorlic’ after the civil war of 1991-1992 (supported by ISAR/ISAID, World Nature Association, Anulabon Society, Cottonwood Foundation, USA, and local power supply enterprises).

BIOTICA successfully drafted and lobbied for the Parliamentary Decree ‘On Measures for Conservation of Dniester River Ecosystems and Biodiversity’ adopted July 10, 1997. In 1998-1999 BIOTICA realized the project ‘Protecting Dniester River Biodiversity’ with the support of The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation (USA). The

екологічного законодавства і сприяння участі громадськості в прийнятті екологічно значимих рішень; створення правової бази діяльності неурядових організацій у Молдові. Організація особливо цікавиться реалізацією конкретних дій щодо захисту території та біорізноманіття річки Дністер.

Веб-сторінка БІОТИКИ — [HTTP://WWW.BIOTICA-MOLDOVA.ORG](http://WWW.BIOTICA-MOLDOVA.ORG) — містить інформацію про асоціацію, результати її діяльності. На сторінці також розміщена інформація про публікації БІОТИКИ, окремі з них доступні в електронному варіанті. Це, наприклад: “Чому і як створюються НУО” (російською та румунською мовами), “Legal and Institutional Framework and Practices for Public Participation in Moldova”, “Moldova in the Move: The Push for a Favorable Legal Framework”, “Legislation of Moldova: Review”, “Public Benefit Organizations in Moldova”.

Інформація на веб-сторінці доступна читачам англійською мовою.

Регіональний екологічний центр Молдови (м. Кишинів, Молдова) засновано у жовтні 1998 року для сприяння вирішенню екологічних проблем у Молдові і сусідніх країнах шляхом співпраці між неурядовими організаціями, державними органами, місцевою громадськістю, підприємцями та іншими суб’єктами на національному і регіональному рівнях. Метою діяльності РЕЦ Молдови є зростання участі громадськості у прийнятті екологічно значимих рішень.

The Regional Environmental Center-Moldova (REC-Moldova) was established in October 1996 to assist in solving environmental problems in Moldova and neighbouring countries through the promotion of co-operation between NGOs, Governmental bodies, local communities, the business sector and all other environmental stakeholders at both national and regional level. The REC aims to increase public participation in environmental decision making process.

News:

- On 16th and 17th of October 2001 with REC Moldova support took place The First National Forum of the Eco-NGO from Republic of Moldova. See the [Forum Agenda](#) and [Resolution](#) in Romanian language
- On 4th and 5th of October 2001 REC Moldova organised a training in the field of Management in Environmental NGOs for the recently registered NGOs.
- 1 October Mrs Ludmila Munteanu was hired as Grants officer at the REC Moldova.
- Call for project proposals within the REC Moldova Cooperative Program with NGOs and local partners. The deadline is 25 October 2001 at 17.00. Download in Romanian: [Program guide](#), [Application guide](#) and [Application forms](#)
- Projects selected by the Board of Directors for awarding within The Cooperation Programme for NGOs, May 2001
- 5 of June 2001 The Global Environment Day!

Веб-сторінка РЕЦ Молдови — [HTTP://WWW.REC.MOLDOVA.MD](http://www.REC.MOLDOVA.MD) — подає інформацію про історію створення РЕЦ-Молдови та його структуру, програми та проекти центру у сфері захисту навколишнього природного середовища. У розділі “Новини. Оголошення” надано інформацію про можливість участі в програмах (у грантах, в інформаційних програмах, програмах про співпрацю), наводяться наявні вакансії в РЕЦ-Молдова. Цікавим є розділ “Лінки. Посилання”, де Ви можете знайти інформацію про екологію, Молдову та неурядові організації в Інтернеті.

Інформація на веб-сторінці доступна у двох мовних версіях: англійській і румунській.

Неурядова екологічна організація “Екопроект” (м. Мінськ, Білорусь) створена в 1999 році. Основними завданнями її діяльності є покращення екологічної ситуації в Білорусі з метою захисту здоров’я населення, зростання рівня екологічної освіти урядовців, підприємців і населення, запровадження передового досвіду зарубіжних країн у справі захисту навколишнього природного середовища.

Веб-сторінка — [HTTP://ECOHARMONY.ORG/ECOPROJECT](http://ECOHARMONY.ORG/ECOPROJECT) — охоплює інформацію про цілі та завдання організації, досвід і рівень професійної підготовки її учасників, проекти, учасником яких вона є, та екологічні новини. Веб-сторінка існує у двох мовних варіантах — російському і англійському.

Нам приємно відзначити ті зміни у дизайні та технічному виконанні веб-сторінок наших партнерів, що відбулись останнім часом. З досвіду реалізації проекту WEST NIS можемо запропонувати ряд рекомендацій щодо створення та оформлення веб-сторінок. Так, вважаємо за доцільне створювати сайти трьома мовами: національною (державною), найпоширенішою в регіоні (наприклад, російською в країнах СНД) та одною із мов міжнародного спілкування (наприклад, англійською). Недопустима, окрім того, наявність окремої інформації іншою мовою, аніж мовна версія сторінки.

Особливу увагу слід приділяти розділу “Новини”. Його потрібно регулярно поновлювати, бо в протилежному випадку його матеріали втрачають характер новин і не відповідають поставленому завданню.

Використання сучасних технологій створення веб-сторінок вимагає прийняття до уваги ряду факторів. Так, не слід зловживати елементами Macromedia Flash, оскільки численні користувачі не зможуть їх побачити через настройки безпеки в Internet Explorer.

Належним чином повинна бути організована і мапа сайту. Саме цей фактор є запорукою швидкої та ефективної роботи з веб-сторінкою. В іншому випадку відвідувачі таких сайтів можуть не знайти необхідної інформації або затрати надто багато часу на її пошук.

Сподіваємось, що до завершення проекту WestNIS наші учасники зможуть створити нові чи вдосконалити свої існуючі сайти в WWW. На нашу думку, одним з об’єднуючих елементів цих сайтів може бути розміщення взаємних лінків на своїх веб-сторінках до веб-сторінок організацій-партнерів по проекту WestNIS. ■

Понеділок, 19 Новабря 2001

Экопроект
ecoproject

Неправительственная экологическая организация, зарегистрирована в Минске, Беларусь No 05/0292

Головна сторінка
Цілі та завдання
Програми та проекти
Паспорти
Календар публікацій
Базе даних ЕКО

Общественное объединение "Экопроект" создано в г. Минске в 2000 г. специалистами, работающими в области охраны окружающей среды и рационального использования энергии. ОО "Экопроект" работает с неправительственным и частным секторами, образовательными учреждениями и государственными структурами.

Основной фокус в работе организации занимает разработка и внедрение проектов на экологическую и энергетическую тематику, способствующих устойчивому развитию на местном, региональном и международном уровне.

Добро пожаловать на нашу страничку, где можно узнать больше об организации.

Внимание конкурс:

Приглашаем к участию преподавателей, методистов, представителей общественных организаций и всех желающих для разработки методического пособия для учителей средних школ по теме: энергия, ее эффективное использование. Более подробная информация здесь...

ОО "Экопроект", ул 114, г. Минск, 220007, Республика Беларусь
Электронный факс +375 (870) 1322941
Эл. почта ecoproject@ecoharmony.org

© 2000-2001 ОО "Экопроект", Беларусь
Вернуться по адресу веб-сайта зарегистрированной организации
мископроект.бел.данные

Русские версии и баз данных разработаны благодаря поддержке Бюро по Образовательным и Культурным Programам США (БЕСА), и Советом по Международным Исследованиям и Обменам (ИМО).

1 вересня 2001 року набрав чинності Кримінальний кодекс України, прийнятий 5 квітня 2001 року. Це важлива подія для усього суспільства, в тому числі для тих, хто займається захистом довкілля. Законодавець окремим об'єктом кримінально-правової охорони виділив довкілля. На відміну від Кримінального Кодексу 1960 року, у нині чинному Кодексі усі злочини проти довкілля передбачені в одній окремій главі, введено ряд нових складів злочину, наприклад, порушення правил екологічної безпеки, приховування або перекручування відомостей про екологічний стан або захворюваність населення, проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля тощо. Про практику застосування норм нині чинного Кримінального Кодексу говорити ще рано, але сподіваємось, що вони будуть ефективними і в галузі охорони довкілля.

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

(витяг)

Розділ VIII. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Стаття 236. Порушення правил екологічної безпеки

Порушення порядку проведення екологічної експертизи, правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів, якщо це спричинило загибель людей, екологічне забруднення значних територій або інші тяжкі наслідки, — карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 237. Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення

Ухилення від проведення або неналежне проведення на території, що зазнала забруднення небезпечними речовинами або випромінюванням, дезактиваційних чи інших відновлювальних заходів щодо ліквідації або усунення наслідків екологічного забруднення особою, на яку покладено такий обов'язок, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, — карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 238. Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення

1. Приховування або умисне перекручення службовою особою відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини і такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою — караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.
2. Ті самі діяння, вчинені повторно або в місцевості, оголошеній зоною надзвичайної екологічної ситуації, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, — караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 239. Забруднення або псування земель

1. Забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, — караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, що спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки, — караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 240. Порушення правил охорони надр

1. Порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин, крім загальнопоширених, — караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років.
2. Ті самі діяння, вчинені на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду або повторно, або якщо вони спричинили загибель людей, їх масове захворювання або інші тяжкі наслідки, — караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією незаконно добутого і знарядь видобування.

Стаття 241. Забруднення атмосферного повітря

1. Забруднення або інша зміна природних властивостей атмосферного повітря шкідливими для життя, здоров'я людей або для довкілля речовинами, відходами або іншими матеріалами промислового чи іншого виробництва внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, — караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на той самий строк або без такого.
2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, — караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 242. Порушення правил охорони вод

1. Порушення правил охорони вод (водних об'єктів), якщо це спричинило забруднення поверхневих чи підземних вод і водоносних горизонтів, джерел питних, лікувальних вод або зміну їхніх природних властивостей, або виснаження водних джерел і створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи для довкілля, — карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеженням волі на той самий строк.
2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного і рослинного світу або інші тяжкі наслідки, — караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

Стаття 243. Забруднення моря

1. Забруднення моря в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах вод виключної (морської) економічної зони України матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло перешкодити законним видам використання моря, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів — караються штрафом від трьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.
2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного і рослинного світу або інші тяжкі наслідки, — караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.
3. Неповідомлення спеціально відповідальними за те особами морських та повітряних суден або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі, адміністрації найближчого порту України, іншому уповноваженому органу або особі, а у разі скидання з метою поховання — і організації, яка видає дозволу на скидання, інформації про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби скидання чи невідворотні втрати ними в межах внутрішніх морських і територіальних

вод України або у відкритому морі шкідливих речовин чи сумішей, що містять такі речовини понад встановлені норми, інших відходів, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоди зонам лікування і відпочинку або перешкодити іншим законним видам використання моря, — карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеженням волі на строк до трьох років.

Стаття 244. Порушення законодавства про континентальний шельф України

1. Порушення законодавства про континентальний шельф України, що заподіяло істотну шкоду, а також нежиття особою, що відповідає за експлуатацію технологічних установок або інших джерел безпеки в зоні безпеки, заходів для захисту живих організмів моря від дії шкідливих відходів або небезпечних випромінювань та енергії, якщо це створило небезпеку їх загибелі або загрожувало життю чи здоров'ю людей, — караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років, з конфіскацією всіх знарядь, якими користувалася винувата особа для вчинення злочину або без такої.
2. Дослідження, розвідування, розробка природних багатств та інші роботи на континентальному шельфі України, які провадяться іноземцями, якщо це не передбачено договором між Україною і заінтересованою іноземною державою, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України або спеціальним дозволом, виданим у встановленому законом порядку, — караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, з конфіскацією обладнання.

Стаття 245. Знищення або пошкодження лісових масивів

1. Знищення або пошкодження лісових масивів, зелених насаджень навколо населених пунктів, вздовж залізниць або інших таких насаджень вогнем чи іншим загальнонебезпечним способом — караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.
2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей, масову загибель тварин або інші тяжкі наслідки, — караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

Стаття 246. Незаконна порубка лісу

Незаконна порубка дерев і чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, що заподіяло істотну шкоду, а також вчинення таких дій у заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах — карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією незаконно добутого.

Стаття 247. Порушення законодавства про захист рослин

Порушення правил, установлених для боротьби зі шкідниками і хворобами рослин, та інших вимог законодавства про захист рослин, що спричинило тяжкі наслідки, — карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років.

Стаття 248. Незаконне полювання

1. Порушення правил полювання, якщо воно заподіяло істотну шкоду, а також незаконне полювання в заповідниках або на інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або полювання на звірів, птахів чи інші види тваринного світу, що занесені до Червоної книги України, — караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з конфіскацією знарядь і засобів полювання та всього добутого.
2. Ті самі дії, якщо вони вчинені службовою особою з використанням службового становища, або за попередньою змовою групою осіб, або способом масового знищення звірів, птахів чи інших видів тваринного світу, або з використанням транспортних засобів, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, — караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією знарядь і засобів полювання та всього добутого.

Стаття 249. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом

1. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, якщо воно заподіяло істотну шкоду, — карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з конфіскацією знарядь і засобів промислу та всього добутого.
2. Ті самі діяння, якщо вони вчинені способом масового знищення риби, звірів чи інших видів тваринного світу або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, — караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією знарядь і засобів промислу та всього добутого.

Стаття 250. Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів

Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів або диких водних тварин — карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

Стаття 251. Порушення ветеринарних правил

Порушення ветеринарних правил, яке спричинило поширення епізоотії або інші тяжкі наслідки, — карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

Стаття 252. Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду

1. Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду — карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.
2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу або іншим загальнонебезпечним способом, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, — караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

Стаття 253. Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля

1. Розробка і здача проектів, іншої аналогічної документації замовнику службовою чи спеціально уповноваженою особою без обов'язкових інженерних систем захисту довкілля або введення (прийом) в експлуатацію споруд без такого захисту, якщо вони створили небезпеку тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф, загибелі або масового захворювання населення або інших тяжких наслідків, — карається позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або обмеженням волі на той самий строк.
2. Ті самі дії, якщо вони спричинили наслідки, передбачені частиною першою цієї статті, — караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк до п'яти років.

Стаття 254. Безгосподарське використання земель

Безгосподарське використання земель, якщо це спричинило тривале зниження або втрату їх родючості, виведення земель з сільськогосподарського обороту, змивання гумусного шару, порушення структури ґрунту, — караються штрафом до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Офіційний вісник України, 2001, № 21 (08.06.2001), ст. 920

Голос України, 2001, 19.06.2001 № 107

Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26 (29.06.2001) ст. 131

Якщо вас цікавить повний текст Кримінального Кодексу або екологічне законодавство, ми можемо надіслати вам їх електронною поштою.

Пропонуємо вашій увазі дві монографії присвячені дослідженню проблем надзвичайних екологічних ситуацій та нове видання присвячене правому поводженню з генетично модифікованими організмами.

Д. Д. Зербіно, А. М. Сердюк. Чернівецька хімічна хвороба: Нове екологічне захворювання?: (Нариси з епідеміології, клініки, етіології. Версії виникнення, документи).— Львів: Місіонер, 1998. — 280 с.

Ця монографія присвячена вивченню захворювання дітей, яке виникло в м. Чернівці у другій половині 1998 року, набуло характеру епідемії і отримало назву “Чернівецька хімічна хвороба” (ЧХХ). В книзі розглянуто епідеміологію, клініку та терапію ЧХХ; наведено основний принцип вивчення ЧХХ як невідомої раніше хвороби хімічної етіології, орієнтований на особливості клінічної картини; проаналізовано всі основні фактори виникнення ЧХХ на підставі принципів, які рекомендуються для вивчення хвороб хімічної етіології Всесвітньою організацією охорони здоров'я (1990). Також у ній викладаються версії про джерела епідемії та про талій як основний етіологічний чинник ЧХХ.

Мова українська.

Георгій Рудько. Техногенно-екологічна безпека геологічного середовища.— Львів.: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. — 350с.

В цій монографії вперше в світовій практиці розглянуто наукові та методичні основи техногенно-екологічної безпеки геологічного середовища в системі людина-довкілля. В ній обґрунтовані основні положення екологічної геології як нового наукового напрямку в науках про Землю. Особливу увагу приділено проблемі техногенно-екологічної безпеки за критичних еколого-геологічних умов, аварій, катастроф. В книзі проаналізовано геодинаміку на прикладі Карпатського регіону, екологічний стан геологічного середовища у Червоноградському районі та наведені декілька прикладів техногенно-екологічної безпеки геологічного середовища на прикладі Яворівського гірничопромислового району та Стинавського нафтового родовища.

Мова українська.

Громадська протидія поширенню в Україні генетично-модифікованих організмів, Харків,— 2001, 240с.

У цьому посібнику подається ряд нормативно-правових актів, що повинні стати на шляху неконтрольованого поширення генетично-модифікованих організмів в Україні. Серед них ряд міжнародно-правових актів (наприклад, Конвенція про охорону біологічного різноманіття, Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосується довкілля, Карпатенський протокол по біорізноманіттю тощо), національні норми щодо генетичного моніторингу та проекти законодавчих актів з цих питань. У книзі також подається аналіз міжнародно-правової регламентації поводження з генетично-модифікованими організмами.

Видання здійснено в рамках програми “Громадськість на шляху ГМО” за підтримки голанської екологічної організації Міліуеконтат Оост-Європа за участі громадських екологічних громадських організацій ЕкоПраво-Київ, Екоправо-Львів, Екоправо-Харків..

Мова українська та російська.

ENVIRONMENTAL ADVOCACY JOURNAL №16, AUTUMN-2001

QUARTERLY JOURNAL OF THE CHARITABLE FOUNDATION "ECOPRAVO-LVIV"

Ecopravo-Lviv is an independent nongovernmental public interest environmental law organization aimed to provide legal services and education in the sphere of environmental protection for citizens and NGOs

In this issue:

AARHUS CONVENTION FOLLOW UP:

Kravchenko, S.

Doors to Democracy are open! . . . . . p. 5

President of Charitable Foundation Ecopravo-Lviv Svitlana Kravchenko sends her greetings on the occasion of the entering into force of the Aarhus Convention. She also describes the ceremony dedicated to this event, organized by UNECE in the Palace of Nations in Geneva.

Preparation to the Ministerial Conference in Kyiv . . . . . p. 9

The upcoming Ministerial Conference "Environment for Europe" will take place in Kyiv, in the year 2003. Svitlana Kravchenko reports on the process of the preparation to this conference.

Ostapyk, Y.

Regarding the problems on access environmental information . . . . . p. 10

In this article we provide an overview of Ukrainian legislation in the field of access to environmental information. We also present a successful example of access to environmental information, from one of the cases of Ecopravo-Lviv. To this article we attach a readers' questionnaire, which is aimed to define the level of realization of the right on access to environmental information.

Tustanovska, I.

GMOs in national and international documents: legal framework . . . . . p. 15

This article highlights national and international legal framework, dealing with environmentally safe production, disposal and dissemination of Genetically Modified Organisms.

Vassylkivsky, B.

Process of public participation in environmental decision-making in Kyiv . . . . . p. 19

RIO+10:

Kravchenko, S.

Preparation to the World Summit Rio+10 p. 21

In September 2002 in Johannesburg (South Africa) will take place a World Summit on Sustainable Development, which will evaluate the achievements in fulfilling the obligations, taken by the states on the UN Conference at Environment and Development in Rio-de-Janeiro (1992). Svitlana Kravchenko informs about the process of the preparation to the World Summit.

HUMAN RIGHTS

Andrusevych, A.

Activity of the Compliance Advisor/Ombudsman (CAO) for the International Finance Corporation (IFC) and Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA) . . . . . p. 22

In this issue we provide material on the possibilities of the challenging the projects, financed by the International Fi-

nance Corporation and Multilateral Investment Guarantee Agency, members of the World Bank Group.

GUTA: EXPERIENCE OF FOREIGN PARTNERS

Bonine, J.

Case of Gipsy Moth . . . . . p. 24

John Bonine, Professor of Law School, University of Oregon, USA, describes a case, won by the public interest legal organization, Oregon Environmental Council, which represented the Oregon residents. The case is characterized by such innovative and progressive features as use of "plain language" in the Environmental Impact Assessment, possibility of witnessing by phone, therefore reaching effective public participation in environmental decision-making.

CITIZEN ENFORCEMENT OF ENVIRONMENTAL LAW

Skoropadenko, Z.

A zone of our disaster . . . . . p. 26

Ostapyk, Y.

Vilshyna settlement: legal recommendations.

In these two articles are described environmental disaster at the Vilshyna Khutor, near the village Silets, caused by the activity of the Central Coal-Enriching Factory.

CONSULTATIONS: ANSWERING YOUR QUESTIONS

Bilobran, O.

Burning of leaves . . . . . p. 31

Topylko, I.

Legal procedure of the replacement of green areas . . . . . p. 32

Ostapyk, Y.

Procedure of the registration of the charitable organizations . . . . . p. 33

ECO-WEB

Kozak, Z, Andrusevych, A.

West NIS project realization: review of the participants' web-sites . . . . . p. 42

LEGISLATION

Crimes against environment (Chapter VIII) . . . . . p. 45

New Criminal Code of Ukraine entered into force on September 2001.

PUBLICATIONS

In this section we provide an update of recent publications on environmental issues, available at our library. You are welcome to visit our library. . . . . p. 49

Environmental Advocacy Journal

Address of Ecopravo-Lviv:

2, Krushelnitska Str., Lviv, 79000 Ukraine.
tel.: +380(322) 72 27 46, fax: 97 14 46
e-mail: epac@icmp.lviv.ua